



Міністерство освіти і науки України
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
Кафедра психології

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
до написання курсових робіт здобувачами
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 053 Психологія
денної та заочної форми навчання

Запоріжжя – 2024 р.

УДК 378.091.322 (072)

Методичні рекомендації до написання курсових робіт здобувачами першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 053 Психологія денної та заочної форми навчання / укладачі: Остополец І.Ю, Прокоф'єва О.О., Варіна Г.Б., Мостова Т.О. Запоріжжя: Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, 2024. 59 с.

Укладачі:

Остополец І.Ю., кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології;

Прокоф'єва О.О., кандидат психологічних наук, доцент, завідувачка кафедри психології;

Варіна Г.Б., магістр психології, старший викладач кафедри психології;

Мостова Т.О., магістр психології, старший викладач кафедри психології.

Рецензенти:

Афанасьєва Н.Є., доктор психологічних наук, професор, професор кафедри психології Харківського національного економічного університету імені С. Кузнеця;

Ульянова Т.Ю., кандидат психологічних наук, доцент кафедри диференціальної психології ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»

Рекомендовано до друку Вченою радою факультету фізичної культури, спорту та психології Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (протокол № 2 від 22 листопада 2024 р.)

© Остополец І. Ю., О.О. Прокоф'єва, Г.Б. Варіна, Т.О. Мостова
упорядкування

ЗМІСТ

Вступ.....	4
I. Загальні положення.....	5
II. Постановка проблеми, пошук джерельної бази та вивчення наукових надбань.....	7
III. Вибір та затвердження теми, складання плану виконання курсової роботи.....	9
IV. Визначення актуальності теми, її наукового та практичного значення.....	12
V. Визначення об'єкта та предмета дослідження.....	13
VI. Визначення мети роботи	14
VII. Визначення завдань та методів дослідження.....	16
VIII. Організація та проведення експериментального дослідження.....	17
1. Опис вибірки досліджуваних.....	17
2. Вибір методів дослідження.....	19
3. Опис результатів дослідження.....	21
4. Написання висновків.....	22
IX. Структура курсової роботи.....	23
1. Титульний аркуш.....	23
2. Зміст курсової роботи.....	23
3. Перелік умовних позначень, символів, одиниць, скорочень і термінів (за потреби).....	24
4. Вступ до курсової роботи.....	24
5. Основна частина.....	25
6. Загальні висновки.....	26
7. Список використаних джерел	26
8. Додатки.....	27
X. Оформлення курсової роботи.....	27
XI. Підготовка до захисту курсової роботи.....	32
XII. Підготовка презентації до захисту курсової роботи.....	33
XIII. Захист курсової роботи.....	34
XIV. Типові помилки при написанні та оформленні курсової роботи.....	36
ДОДАТКИ.....	38

ВСТУП

Методичні рекомендації до написання курсових робіт із психології розроблено з урахуванням Закону України «Про вищу освіту», стандарту вищої освіти України із галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки, спеціальності 053 Психологія для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, Положення про курсові роботи в Мелітопольському державному педагогічному університеті імені Богдана Хмельницького (<https://mdpu.org.ua/universitet/informatsiya-shho-pidlyagaye-oprilyudnennyu/dokumenti-vishhogo-navchalnogo-zaklad/polozhennya-z-organizatsiyi-osvitnogo-p/>).

Навчально-дослідницька робота здобувачів спеціальності психологія – це обов’язковий етап підготовки фахівця, який передбачений освітньою програмою. Професійна підготовка спрямована на те, щоб підготувати психолога-дослідника нової генерації, якому притаманні високий динамізм та прагнення до наукового пошуку. Крім того, у процесі навчально-дослідницької роботи здобувачі повинні набути вмінь користуватися науковою, довідниковою, методичною літературою, методами інформаційного пошуку, навичками комп’ютерної обробки даних.

Основним завданням організації науково-дослідної роботи здобувачів в умовах університетської освіти є не тільки залучення їх до наукового підходу оцінки психічних явищ, творчості наукового пошуку, але й набуття знань, умінь та навичок в організації наукових досліджень та в оформленні отриманих результатів.

Курсова робота – це вид самостійної аналітичної навчально-наукової роботи з елементами дослідження, що виконується здобувачем вищої освіти впродовж встановленого терміну в одному семестрі відповідно до результатів навчання, на основі набутих із цього та суміжних освітніх компонентів загальних та фахових компетентностей, зазначених в освітній програмі. Курсова робота є обов’язковою частиною навчального плану.

Мета курсової (наукової) роботи носить поліфункціональний характер методологічного критерію необхідності та достатності здійснюваної наукової, теоретичної та емпіричної дії; правильності вибору об’єкта та предмета дослідження, адекватності постановки завдань дослідження, а також практичного використання його результатів.

Методичні рекомендації щодо написання курсових робіт здобувачами першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 053 Психологія денної та заочної форми навчання містять основні вимоги, які висувуються до змісту та оформлення курсової роботи та технології організації психологічного дослідження.

I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Курсова робота є обов'язковою складовою частиною процесу науково-методичної й професійної підготовки здобувачів. Це форма самостійної творчої роботи. Курсова робота перевіряє не лише теоретичну і практичну підготовку майбутнього фахівця, але і його вміння працювати з літературою, досліджувати, аналізувати, систематизувати, узагальнювати психологічний та науковий досвід, вести науково-психологічні дослідження під керівництвом викладача.

Курсова робота виявляє здатність здобувачів до самостійного осмислення проблеми; формує початкові вміння організовувати і проводити науковий експеримент, чітко й логічно викладати власну думку; перевіряє рівень володіння сучасними методами навчання, здатність застосовувати здобуті теоретичні знання на практиці, а також уміння формулювати висновки, рекомендації, оформляти результати.

Термін виконання курсових робіт доводиться до відома здобувачів на початку семестру

Основними цілями виконання і захисту курсових робіт є:

- поглиблення, систематизація та інтеграція теоретичних знань і практичних навичок з спеціальності вищої професійної освіти;
- розвиток уміння критично оцінювати і узагальнювати теоретичні положення;
- застосування отриманих знань при вирішенні прикладних задач із спеціальності 053 Психологія;
- стимулювання навичок самостійної аналітичної роботи;
- оволодіння сучасними методами наукового дослідження;
- з'ясування рівня підготовленості здобувачів до практичної діяльності в сучасних умовах;
- презентація навичок вести дискусію і захищати наукові ідеї, пропозиції і рекомендації.

Тематика курсових робіт має відповідати програмним результатам і завданням психологічних освітніх компонентів і тісно пов'язуватися з практичними потребами спеціальності.

Курсова робота має бути виконана за єдиною системою і єдиними правилами оформлення графічних, текстових і програмних документів відповідно до вимог, що містяться в:

- Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання ДСТУ 8302:2015. / Нац. стандарт України. Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2016. 17 с. (зі змінами від 2017 р., опубл. «Поправки, внесені в Національний нормативний документ ДСТУ 8302:2015»).

До курсових робіт висуваються такі ***основні вимоги:***

- визначення актуальності теми, відповідність її сучасному стану психологічної науки та перспективам розвитку;
- вивчення та критичний аналіз монографічних і періодичних видань з теми;
- вивчення та характеристика досліджуваної проблеми, її сучасного

стану та найновіших досліджень у відповідній галузі психології;

- чітка характеристика предмета, мети і методів дослідження, опис та аналіз проведених автором досліджень;
- статистична обробка та якісний аналіз результатів, їх інтерпретація, висновки, практичні рекомендації.

Основні етапи підготовки та виконання курсової роботи:

- постановка проблеми, пошук джерельної бази та вивчення наукових надбань;
- вибір, формулювання та затвердження теми;
- визначення мети та завдань дослідження, складання поетапного плану виконання курсової роботи;
- опрацювання наукової літератури та систематизація джерельної бази;
- збір емпіричного фактичного матеріалу для дослідження (як правило, під час практики);
- обробка матеріалу із застосуванням сучасних методів аналізу;
- написання попереднього варіанту тексту та подання на редагування науковому керівникові;
- усунення недоліків, доопрацювання та оформлення остаточного варіанту курсової роботи;
- подання курсової роботи на кафедру;
- публічний захист курсової роботи перед комісією.

Назва курсової роботи має бути стислою, відповідати освітній і науковій галузям та сутності порушеної проблеми.

Метою курсової роботи є теоретичне обґрунтування актуальності наукової проблеми, визначеної у межах галузі майбутньої професійної діяльності; проведення емпіричних досліджень; розробка пропозицій та рекомендацій щодо їх упровадження.

Завдання курсової роботи полягають у комплексному дослідженні об'єкту і предмету, науковому обґрунтуванні отриманих результатів та їх практичного значення для використання в обраній галузі майбутньої професійної діяльності.

Практична підготовка курсової роботи проводиться у вигляді наукових досліджень в умовах професійної діяльності під організаційно-методичним керівництвом викладача університету під час виробничої практики.

Зміст курсової роботи передбачає критичний аналіз літературних джерел та їх узагальнення, опис досліджених фактів, явищ і закономірностей та одержаних результатів. Висновки ґрунтуються на основі власних досліджень.

Результати наукових досліджень викладаються логічно та аргументовано. При цьому слід уникати загальних слів, бездоказових тверджень, тавтології. Курсова робота може містити знаковий апарат (формули, графіки, діаграми, схеми, таблиці тощо).

До захисту курсової роботи допускаються здобувачі, які здали роботу на перевірку, виконали вказівки наукового керівника щодо можливих

помилки в своїй роботі та отримали дозвіл на її захист. У процесі захисту здобувач повинен показати володіння теоретичним матеріалом, представленим в роботі, правильно застосувати методики, проінтерпретувати емпіричний матеріал, обґрунтувати висновки роботи.

Таким чином, до курсових робіт із психології висувається ряд **вимог**. Основні з них такі:

- дотримання принципу академічної доброчесності;
- актуальність тематики, відповідність її сучасному стану галузі науки та перспективам її розвитку;
- вивчення та критичний аналіз першоджерел із теми;
- дослідження та характеристика історії проблеми та її сучасного стану;
- чітке формулювання об'єкта, предмета, мети, завдань, гіпотези та методів дослідження;
- дотримання основних вимог до проведення емпіричних досліджень у психології;
- узагальнення результатів, їх обґрунтування, висновки та перспективи подальших досліджень;
- апробація результатів дослідження через публікацію статей у збірнику студентських наукових праць, виступи на конференціях.

II. ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ, ПОШУК ДЖЕРЕЛЬНОЇ БАЗИ ТА ВИВЧЕННЯ НАУКОВИХ НАДБАНЬ

Постановка проблеми – початок будь-якого дослідження, наукова проблема формулюється в термінах певної наукової галузі. Вона повинна бути *операціоналізованою*, тобто вказувати область засобів і методів свого рішення. «Чи є відмінності в психологічному захисті людини, ситуативно детермінованими або залежать від особистісних властивостей особистості?» – Це проблема, яка сформульована в термінах загальної психології і може бути вирішена певними методами.

Формулюючи проблему, ми звужуємо діапазон пошуку її можливих рішень і в неявному вигляді визначаємо тему та висуваємо гіпотезу дослідження. На наступному етапі відбувається аналіз доступної інформації з досліджуваної проблеми.

Пошук джерельної бази та вивчення наукових надбань

Після первинної постановки проблеми настає етап роботи з науковою літературою. Дослідник повинен ознайомитися з експериментальними даними, отриманими іншими психологами, і спробами пояснення причин явища, що його зацікавило. Також предметом аналізу повинні стати методи й методики, які застосовувалися раніше для вирішення цієї або аналогічної проблеми.

Первинна робота починається з пошуку визначень базових понять, які містяться в психологічних словниках, а також в словниках та енциклопедіях суміжних дисциплін. Там же є і посилання на основні публікації з проблеми. Наступний крок – складання бібліографії за тематикою дослідження за допомогою бібліографічних систематичних каталогів.

У зв'язку з розвитком науково-дослідних робіт і необхідністю детально аналізувати літературу попередніх років, щоразу більшого значення для дослідників набуває бібліографія, представлена значним переліком посібників. Серед них – тематичні покажчики й огляди, списки літератури в книжках та наукових статтях, каталоги галузевих науково-технічних видавництв тощо. Наприклад, збірники праць відомих психологів, статті в психологічних журналах («Габітус», «Збірник наукових праць «Теорія і практика сучасної психології», «Науковий вісник Сіверщини. Серія: Освіта. Соціальні та поведінкові науки», «Теоретичні і прикладні проблеми психології та соціальної роботи» тощо), психологічних газетах («Психологічна газета», «Психолог» тощо).

Вивчення літератури за обраною проблемою потрібно починати з основних робіт, щоб одержати загальне уявлення про основні питання, а потім уже вести пошук нового матеріалу. Вивчення наукових публікацій бажано проводити поетапно: загальне ознайомлення з роботою в цілому відповідно до її змісту; швидкий перегляд усього змісту; читання в порядку послідовності розташування матеріалу; вибіркове читання певної частини роботи; виписування найважливіших матеріалів; включення уривків та цитат з тексту до майбутньої курсової роботи.

Найкращим варіантом для відправної точки у роботі з літературою може стати 1-2 монографії та 2-3 статті, які стосуються вирішення обраної проблеми. Пошук у мережі Інтернет за допомогою пошукових систем та у бібліотеках дає змогу отримати найновішу інформацію про стан вивченості проблеми та про головні останні напрямки сучасних досліджень. При здійсненні пошуку необхідної інформації в Internet слід скористатися каталогами Internet-ресурсів, що містять вже згруповану інформацію у вигляді посилань на Web-сервери.

Реферативна база даних НБУ України http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=F&I21DBN=REF&P21DBN=REF&S21CNR=20&Z21ID=

Автореферати дисертацій НБУ України http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=F&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&S21FMT=&S21ALL=&Z21ID=

Google-scholar <https://scholar.google.com/>

Research Gate <https://www.researchgate.net/>

Не можна вдаватися до цілковитого запозичення матеріалу, варто обміркувати віднайдену інформацію, а вже потім використовувати. Цей процес триває впродовж усієї роботи над темою, тоді власні думки, що виникли під час опрацювання робіт попередників, стануть підґрунтям для здобуття нового знання.

Критерієм оцінки прочитаного є можливість його практичного використання у власному дослідженні. При роботі з науковими публікаціями та джерелами потрібно ретельно стежити за правильністю оформлення посилань.

Аналіз наукової літератури та джерел з проблеми повинен бути не описовим і констатуючим, а критичним, орієнтованим на попередній досвід та з'ясування невирішених питань, пошук оригінальних шляхів розв'язання проблеми, тобто має презентувати позицію здобувача як автора стосовно позиції інших дослідників.

Згідно з чинними вимогами щодо запобігання плагіату обов'язковими є посилання на будь-яке використання джерел. Список основних видань, повнотекстові бази даних, перелік та координати провідних бібліотек України представлено відповідно у додатках А, Б. Перелік пошукових серверів в Інтернеті представлено у додатку В.

ІІІ. ВИБІР ТА ЗАТВЕРДЖЕННЯ ТЕМИ. СКЛАДАННЯ ПЛАНУ ВИКОНАННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Вибір теми – це один із ключових моментів у підготовки наукової роботи. Вибір теми є результатом вивчення стану вже існуючих у психології надбань, тому конкретизація теми дослідження відбувається на тлі вивчення історії проблеми та напрацювань провідних вчених.

При виборі теми курсової роботи здобувач повинен чітко усвідомлювати, у чому полягають: мета, конкретні завдання дослідження, актуальність теми, що значно полегшує оцінку можливостей проведення дослідження та остаточний вибір теми. Також цей вибір повинен враховувати подальшу перспективу у дослідженні обраної проблематики.

Вдало обрана тема – це основа для досягнення позитивного кінцевого результату, тому підходити до цього питання слід з особливою ретельністю.

У процесі роботи над вибором теми курсової роботи здобувачам пропонується викладачами кафедри орієнтовний перелік напрямків психологічних досліджень. Необхідно звернути увагу, що в переліку пропонуються лише напрями робіт, а конкретна тема визначається за погодженням з науковим керівником. Бажано, щоб обрана тема викликала зацікавленість у автора, співпадала з його навчальними та науковими інтересами.

У процесі консультації щодо формулювання теми можуть бути внесені корективи, уточнення – відповідно до пропозицій здобувача. Складаючи тематику курсових робіт, викладачі враховують наявність елементів невизначеності, яку здобувачі повинні подолати самостійно, отримуючи необхідні додаткові знання з рекомендованої літератури.

Вибір теми курсової роботи може стати стимулом вмотивованості здобувача до самостійної роботи. На активність наукової діяльності здобувача вибір теми дослідження може вплинути, якщо:

- тема є логічним продовженням того, над чим здобувач працював протягом останніх років;
- тема, пов'язана з майбутньою професійною діяльністю, у якій здобувач бачить себе фахівцем;
- тема є оперативним інтелектуальним реагуванням на суперечливі проблеми сучасності, які ще не знайшли належного наукового вирішення;

– простежується зв'язок обраної теми із дослідницькою проблематикою кафедри чи науковими розробками конкретного викладача, з яким здобувач бажає співпрацювати.

Маючи зазначену теоретико-практичну базу, можна вибір теми проводити наступним чином у декілька етапів:

– на підставі аналізу протиріч, які виявленні у напрямі потенційного дослідження, формується проблема, ключові питання та очікувані результати;

– виявляються складові компоненти вибраної теми, тобто розробляється структура проблеми;

– визначається актуальність проблеми, її цінність на сучасному етапі розвитку науки.

З вищевикладеного, можна зробити висновок, що тема курсової роботи повинна бути актуальною, відповідати стану та перспективам розвитку психології, бути спрямованою на вирішення конкретних завдань, що стоять перед психологічною практикою. Тобто, в якості теми курсової роботи обирається конкретно проблема, яка має місце у реальній практиці тих установ, організацій, підприємств, куди здобувач направляється на виробничу практику.

Надамо деякі практичні поради, які мають допомогти здобувачам у виборі теми дослідження:

– консультування з провідними науковцями з метою виявлення маловивчених проблем та питань, які мають актуальне значення.

– перегляд каталогів, захищених дисертацій;

– перегляд аналітичних оглядів досягнення науки у певній галузі знань.

Трапляються непоодинокі випадки, коли такі огляди завершуються переліком невирішених наукових проблем та перспектив подальшого розвитку даної галузі знань або експериментальною перевіркою однієї з гіпотез, висунутих, але не перевірених попередніми дослідженнями.

Формулювання теми. Звернути увагу на збалансування глибини та обсягу інформації, яку має нести назва, необхідно слідкувати, щоб назва курсової роботи охоплювала як предмет, так і об'єкт дослідження.

Надання науковому дослідженню назву – справа не з простих, адже тут ми маємо вирішувати два протилежні завдання: по-перше, назва має бути стислою (від 6 до 12 слів), щоб не було нашарувань різноманітних понять; по-друге, вона має якомога точніше і глибше окреслити проблему, що вивчається. Як відомо, між обсягом і глибиною поняття існує тісна взаємодія. Щоб більш наочно показати цю взаємодію, наведемо приклад.

Легко собі уявити дослідження на тему: «Психічні стани інфікованих ВІЛ/СНІД», але наведена назва дуже широка, вона не враховує вікових особливостей людини, а також не конкретизує психічні стани, що робить її розкриття в одному дослідженні нереальним.

Тепер подивимося, що відбувається, коли звужується тема: «Особливості перебігу емоційних психічних станів у ВІЛ-інфікованих в юнацькому віці». Як видно з наведеного прикладу – звуження теми веде до

збільшення назви. Отже, головне завдання дослідника – максимально скоротити назву роботи, не зменшуючи обсяг тієї сигнальної інформації, яка вимагається від назви. Як показує статистичний аналіз, «адекватне інформаційне відображення роботи включає **6-12 слів (без прийменників)** назви». Як правило, назви складаються з однієї фрази **у вигляді називного речення**.

Однак бувають випадки, коли є потреба в уточненні за допомогою різноманітних розділових знаків (двокрапка, тире, дужки та ін.), наприклад: «Психологічні чинники розвитку девіантної поведінки підлітків (в умовах інтернату)». У даному випадку уточнююча частина назви, що здобувач узяв у дужки. Як бачимо, подана конструкція дозволила автору, не розширюючи назву, не втратити при цьому глибини та обсягу сигнальної інформації.

Дослідник має знати, що працюючи над назвою бажано не застосовувати в назві наукової роботи скорочення, навіть типу СНІД, ВІЛ та ін., хоча іноді заради скорочення доводиться йти на подібний крок. Існують певні вимоги до формулювання теми:

а) у назві теми потрібно відобразити проблему, галузь дослідження та обмеження;

б) у назві не можна застосовувати слова «проблема» (вона не ставиться, а вирішується), «роль» (це актуальність, яка розкривається у роботі), «за допомогою» (це скоріш за все методи, які відображені у роботі);

в) у назві бажано не використовувати сполучник «і» або коми, бо це підстава, що у назві є не одна, а дві проблеми.

Іншими словами, не рекомендується застосовувати слова, які ускладнюють термінологію і не несуть суттєвої інформації про проблему, яка досліджується.

Крім того, у назві слід уникати термінологічної тавтології, такої як «захисно-адаптаційні» механізми, тому що функцією адаптаційних процесів є захист людини. А це вказує, що один із зазначених термінів, якщо вони зустрічаються разом у назві, є зайвим. Адже, якщо вам пропонують тему дослідження: «Особливості захисно-адаптаційних механізмів особистості в юнацькому віці», потрібно використовувати один із названих термінів, що дозволить скоротити назву, не обмежуючи її глибини.

Орієнтована тематика курсових робіт зі спеціальності 053 Психологія представлена у додатку Г.

Науковий керівник курсової роботи контролює всі стадії підготовки і написання роботи, аж до її захисту. Відповідальність за якість отриманих наукових результатів, разом зі здобувачем несе і науковий керівник. Здобувач раз у місяць звітує перед керівником про виконання завдання.

Обов'язки наукового керівника курсової роботи: консультування здобувача з питань вибору теми курсової роботи, розробки її плану, добору літератури, написання та оформлення дослідження, підготовки роботи до захисту; контроль за дотриманням ЗВО графіка підготовки курсової роботи; оцінювання якості курсової роботи та дотримання здобувачем академічної доброчесності при написанні роботи; інформування кафедри про хід

виконання курсової роботи і випадки недотримання графіка виконання роботи; участь в обговоренні на кафедрі питань щодо виконання здобувачем індивідуальних завдань та результатів їх захисту.

Науковими керівниками курсових робіт можуть бути науково-педагогічні працівники університету з науковим ступенем доктора чи кандидата наук, старші викладачі і асистенти з досвідом роботи, коло наукових та фахових інтересів яких відповідає тематиці курсової роботи.

IV. ВИЗНАЧЕННЯ АКТУАЛЬНОСТІ ТЕМИ, ЇЇ НАУКОВОГО ТА ПРАКТИЧНОГО ЗНАЧЕННЯ

Обґрунтування актуальності дослідження – це відповідь на питання, чому цю проблему потрібно саме зараз досліджувати. Це робиться шляхом критичного аналізу та порівняння з відомими розв'язаннями проблеми (наукового завдання).

Обґрунтовуючи тему дослідження, важливо розрізняти її наукову і практичну актуальність. Наприклад, проблема може бути вже вирішена на рівні наукових досліджень, але отримані результати не впровадженні у практику. Іншими словами – ця проблема не є актуальною для науки, для її вирішення потрібно організувати практичне впровадження отриманих результатів, тобто ця проблема є актуальною лише з практичної точки зору.

Але зазвичай проблема потребує свого рішення як на рівні наукових досліджень, так і практики. Наприклад:

Актуальність теми «Особливості образу власного майбутнього в ранній юності».

Рання юність є надзвичайно важливим періодом у віковій періодизації розвитку особистості. Саме у цьому віці відбувається професійне самовизначення, а також життєве самовизначення особистості, передумовою здійснення якого є той образ майбутнього, який сформувався у юнаків та дівчат, його головні характеристики та риси.

Образ майбутнього відображає потенційні можливості особистості, і його сформованість дослідник розглядає як один з показників успішної соціалізації в ранній юності (О.П. Белінська, А.С. Волович, Є.І. Головаха, О.М. Дубовська, І.А. Дьоміна, Л. Пулккінен та ін.).

Юнаки та дівчата, що входять у доросле життя, відчують на собі неоднозначний вплив зовнішньої ситуації: змінилися вимоги, які ставить суспільство перед молоддю. Сучасна соціально-економічна ситуація в суспільстві визначається дослідниками як несприятлива, «психогенно-напружена».

У зв'язку з цим актуальним, на наш погляд, є дослідження особливостей образу майбутнього в ранній юності, оскільки воно може виявити вплив змін, що відбуваються в соціумі, на процес соціалізації. Ґрунтуючись на вищенаведених положеннях, ми визначили проблему нашого дослідження як вивчення особливостей образу власного майбутнього в ранній юності.

Розкриваючи актуальність, не слід вдаватися до багатослів'я, або

починати її характеристику здалеку. Для курсової роботи актуальність розкривається в межах пів сторінки друкованого тексту.

Основними аспектами актуальності психологічного дослідження частіше за все є наступні:

- потреба в нових фактах, які дозволяють розширити теорію і сферу її застосування;
- потреба в більш ефективних психодіагностичних і дослідницьких методиках, здатних забезпечити отримання нових даних.
- потреба в методиках, що мають більш широкі можливості і ефективність психологічного впливу, навчання, тренування, лікування, реабілітації і таке інше.

V. ВИЗНАЧЕННЯ ОБ'ЄКТА ТА ПРЕДМЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Об'єкт дослідження – це процес або явище, що породжує проблемну ситуацію й обране для вивчення.

Предмет дослідження зосереджується в межах об'єкту, це певна частина, окремі сторони, властивості або відношення об'єкта.

Об'єкт і предмет дослідження як категорії наукового процесу співвідносяться між собою як загальне і часткове.

Предмет дослідження – є конкретніший за своїм змістом: у предметі дослідження фіксується властивість або відношення до об'єкта, яке потребує спеціального цілеспрямованого вивчення. Як бачимо, об'єкт має більш широкі межі, ніж предмет, тому в одному об'єкті може бути виокремлено низка предметів. Предмет включає лише ті елементи, зв'язки, відношення об'єкта, які мають вивчатися у даній науковій роботі. Власне кажучи, визначення предмета – це ні що інше, як встановлення меж пошуку.

Під час проведення дослідницької роботи існує декілька варіантів визначення об'єкта та предмета дослідження. Ми акцентуємо увагу на тому, який найчастіше використовуються в роботах: об'єкт і предмет співвідносяться як ціле і частина. За таких умов, предмет знаходиться в межах об'єкта, і саме предмет визначає тему дослідження. Наприклад:

Якщо темою курсової роботи є «Психологічні чинники адаптації студентів до навчання у закладі вищої освіти», об'єктом та предметом дослідження даної теми можуть бути:

Об'єктом дослідження – адаптація студентів до навчання у закладі вищої освіти.

Предметом дослідження – психологічні чинники адаптації студентів до навчання у закладі вищої освіти.

Якщо темою курсової роботи є «Структурні та динамічні характеристики психологічного захисту особистості в підлітковому віці», об'єктом та предметом дослідження даної теми можуть бути:

Об'єктом дослідження – психологічний захист особистості підлітка.

Предметом дослідження – структурні та динамічні характеристики психологічного захисту особистості в підлітковому віці.

VI. ВИЗНАЧЕННЯ МЕТИ РОБОТИ.

Мета – це обґрунтоване уявлення про загальні кінцеві або проміжні результати пошуку, тому доцільно починати формулювання мети з висловів «визначити», «дослідити», «виявити», «встановити», «обґрунтувати», «довести», «перевірити», «розробити» тощо. Наприклад, *визначити структурно-динамічні характеристики психологічного захисту особистості в підлітковому віці*.

Мета розкриває те, що дослідник хоче визначити при проведенні досліджень: визначити залежності між чинниками; визначити зв'язки між явищами; розробити умови для усунення недоліків; розкрити можливості вдосконалення процесу; охарактеризувати обставини; простежити розвиток тощо.

Далі формулюється **гіпотеза дослідження**. Гіпотеза – це наукове припущення, що впливає з теорії, яке ще не підтверджено і не спростовано.

У методології науки розрізняють теоретичні гіпотези і гіпотези як емпіричні припущення, які підлягають експериментальній перевірці. Перші входять в структури теорій в якості основних частин. Нас цікавить другий тип гіпотез – припущення, висунуті для вирішення проблеми методом експериментального дослідження. Такі припущення називаються експериментальними гіпотезами, які не обов'язково повинні ґрунтуватися на теорії. Теоретичні гіпотези конкретизуються в експериментальних гіпотезах. Експериментальна гіпотеза виражається в термінах уявних взаємозв'язків між змінними, виокремленими в конкретному науковому дослідженні із залученням певних досліджуваних. Експериментальна гіпотеза встановлює закономірність зв'язку між досліджуваними явищами і розглядається як конкретизована форма виявлення істинності теоретичної гіпотези.

Особливість будь-яких експериментальних гіпотез полягає в тому, що вони повинні бути операціоналізованими. Інакше кажучи, вони повинні бути сформульовані в термінах конкретної експериментальної процедури. Завжди можна провести експеримент щодо їх безпосередньої перевірки. За змістом гіпотези можна розділити на гіпотези про наявність: А) явища; Б) зв'язка між явищами; В) причинного зв'язку між явищами.

Перевірка гіпотез типу А – спроба встановити істину. Наприклад, існують або не існує феномени екстрасенсорного сприйняття, чи є феномен «зсуву до ризику» при груповому прийнятті рішення, скільки символів утримує чоловік одночасно в короткочасної пам'яті? Все це гіпотези про факти.

Гіпотези типу Б – про зв'язки між явищами. До таких припущень відноситься, наприклад, гіпотеза про взаємозв'язок між інтелектом дітей та їх батьків або ж гіпотеза про те, що екстраверти схильні до ризику, а інтроверти більш обережні. Ці гіпотези перевіряються в ході вимірювального дослідження, яке частіше називають кореляційним дослідженням. Їх результатом є встановлення лінійного або нелінійного зв'язку між процесами або виявлення відсутності такого.

Власне експериментальними гіпотезами зазвичай вважають лише

гіпотези типу В – про причинно-наслідкові зв'язки. В експериментальну гіпотезу включаються незалежна змінна, залежна змінна, відношення між ними.

Для доказу будь-якої з закономірностей причинних зв'язків або будь-якого явища можна привести безліч пояснень. У ході організації експерименту кількість гіпотез обмежують до двох: основної і альтернативної, що і втілюється в процедурі статистичної інтерпретації даних. Отже, будь-яка експериментальна гіпотеза вимагає перекладу на мову статистики.

Отже, експериментальна гіпотеза служить для організації експеримента, а статистична – для організації процедури порівняння параметрів. Тобто статистична гіпотеза необхідна на етапі математичної інтерпретації даних емпіричних досліджень. Експериментальна гіпотеза – первинна, статистична – вторинна.

Процес висунення і спростування гіпотез можна вважати основним і найбільш творчим етапом діяльності дослідника. Встановлено, що кількість і якість гіпотез визначається креативністю (загальною творчою здатністю) дослідника – «генератора ідей».

Вимоги до гіпотези:

– адекватність і обґрунтованість – вона має пояснити як можна більше коло встановлених раніше фактів, і по можливості не суперечити встановленим раніше науковим положенням. Якщо такі протиріччя мають місце, то вони мають бути конкретними, детально проаналізованими та поясненими;

– конкретність – вона не повинна містити понять, які мають неконкретне, розмите формулювання;

– перевірюваність – вона обов'язково повинна мати механізми для перевірки: логічні, за допомогою експерименту, за допомогою підібраних методик, на основі практики. Тобто, коли є можливість у результаті отримати і зафіксувати факти, тоді гіпотезу можна вважати вірною.

Наведемо декілька прикладів.

Гіпотеза дослідження полягає в тому, що існує зв'язок між механізмами психологічного захисту і окремими властивостями та якостями особистості.

Для перевірки гіпотези слід вирішити наступні задачі:

1. Визначити за допомогою наукових джерел напрями, за якими вирішувалася проблема особистісної детермінації захисної поведінки особистості в ранньому юнацькому віці.

2. Визначити репертуар механізмів психологічного захисту в осіб раннього юнацького віку.

3. Виявити властивості особистості осіб раннього юнацького віку.

4. Встановити найбільш стійкі зв'язки між механізмами психологічного захисту та властивостями особистості у осіб раннього юнацького віку.

Гіпотеза дослідження полягає в тому, що особливості мотиваційної сфери старшокласників пов'язані з рівнем їх навчальних досягнень. Розвиткові конструктивних тенденцій мотивації старшокласників сприяє активізація пізнавальної мотивації та мотивації досягнення.

Для перевірки гіпотези поставлено такі завдання:

- 1. Схарактеризувати стан розробки проблеми мотивації у сучасній науковій літературі.*
- 2. З'ясувати особливості навчальних мотивів у старшокласників з високим, достатнім, середнім та низьким рівнем навчальних досягнень протягом їх навчання у 9–11-му класах.*
- 3. Визначити конструктивні та деструктивні тенденції у розвитку мотивації старшокласників.*
- 4. Розробити методичні рекомендації активізації конструктивних тенденцій розвитку мотиваційної сфери старшокласників та визначити її ефективність.*

Одним із результатів наукової роботи є підтвердження чи не підтвердження гіпотези. Підтвердження гіпотези показує, що теоретичний аналіз проблеми зроблено вірно. Помилкові гіпотези також поглиблюють наші знання, показують складність проблеми й збуджують нас до пошуку кращих рішень. У науці негативний результат – це також результат.

Важливо підкреслити, що дослідження завжди виявляє деталі, які не були передбачені гіпотезою. Аналіз цих деталей є необхідною частиною дослідження.

В окремих курсових роботах гіпотеза може бути відсутня.

VII. ВИЗНАЧЕННЯ ЗАВДАННЯ ТА МЕТОДІВ ДОСЛІДЖЕННЯ

Досягнення поставленої мети є необхідним й обов'язковим кроком конкретизація загальної мети, за допомогою створення системи дослідницьких завдань.

Під **завданнями** ми розуміємо конкретну ситуацію, яка потребує свого перетворення для досягнення певної мети. Завдання завжди містить відоме (окреслення умов ситуації) і невідоме, те що шукають, потребують, розраховане на вдосконалення певних дій, прикладання зусиль для просування до мети, для вирішення поставленої проблеми.

Не слід захоплюватися кількістю завдань, які слід вирішити, дуже важливо виділити основні, причому потрібно ставити як прикладні, так і теоретичні завдання (розкриття сутності нових понять, розробка критеріїв і показників, оцінки ефективності, умов і шляхів, експериментальна перевірка, підготовка рекомендацій тощо).

Кількість **завдань** для курсових робіт коливається **вмежах від 3 до 4**, і залежать від мети та може включати в себе наступні елементи:

- вирішення певних теоретичних питань, які входять у загальну проблему;
- експериментальне вивчення певної проблеми;
- обґрунтування необхідної системи заходів для вирішення

поставлених практичних завдань та визначення їх ефективності.

Завдання визначаються метою роботи і подаються у вигляді перерахунку з використанням дієслів неозначеної форми (вивчити..., описати..., встановити..., проаналізувати..., виявити..., тощо). У визначенні задач треба прагнути до того, щоб стали відомими як можна більше елементів явища, що вивчається. Наприклад:

Мета дослідження полягає в визначенні психологічного змісту (особистісний сенс, структура, особливості прояву) самоактуалізації майбутніх психологів та шляхів оптимізації цього процесу на етапі професійної підготовки.

Відповідно до мети дослідження визначено такі задачі:

- вивчити сучасний стан та основні напрями розробки проблеми самоактуалізації особистості на етапі професійної підготовки;*
- дослідити структуру властивостей самоактуалізованої особистості майбутніх психологів та вплив етапу професійної підготовки й форми фінансування на зміст та ієрархію структурних компонентів;*
- розробити рекомендації щодо розвитку властивостей самоактуалізованої особистості майбутніх психологів в процесі професійної підготовки.*

Найчастіша помилка в формулюванні завдання дослідження в тому, що підміняється виклад дослідницьких задач описом плану майбутньої роботи. У цьому випадку задачі формуються приблизно таким чином: проаналізувати літературу по темі; провести експеримент (обстеження); обробити емпіричні дані; проаналізувати отримані результати і зробити висновки. Це опис звичайної послідовності кроків наукового дослідження.

Перелік задач повинен допомагати зрозуміти характер роботи.

Методи дослідження курсовій роботі подають перелік використаних методів дослідження для досягнення поставленої в роботі мети. Щоб отримати достовірні результати, рекомендується використовувати різноманітні методи. При проведенні психологічних досліджень частіше використовуються наступні методи:

- теоретичні: індукція та дедукція, аналіз і синтез; порівняння, класифікація, абстрагування, конкретизація, систематизація; узагальнення, формалізація, моделювання: наочно-образні, знакові (символічні) та математичні (перфокарти, графіки) та інші моделі;
- емпіричні методи: спостереження; усне опитування: бесіда, інтерв'ю; письмове опитування: анкетування, тестування, рейтинг; експеримент, узагальнення незалежних характеристик, аналіз документів і продуктів діяльності.

Остаточне редагування вступу має здійснюватись після написання основного тексту курсової роботи.

VIII. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

1. Опис вибірки досліджуваних

Всю сукупність потенційних досліджуваних, які можуть бути об'єктами даного психологічного дослідження, позначають як популяцію або генеральну сукупність. Безліч людей, що приймають участь у дослідженні, називають вибіркою. Склад експериментальної вибірки повинен моделювати, представляти (репрезентувати) генеральну сукупність, оскільки висновки, одержувані в експерименті, поширюються на всіх членів популяції, а не тільки на представників цієї вибірки. Вибір популяції залежить від цілей дослідження. Всі потенційні досліджувані можуть мати різні характеристики: стать, вік, соціальне становище, рівень освіти, стан здоров'я тощо. Крім того, вони володіють різними індивідуально-психологічними особливостями, наприклад різними рівнями інтелекту, нейротизма, агресивності.

Одна з вимог до вибірки – репрезентативність. Вибірка повинна якісно і кількісно представляти генеральну сукупність, основні типи потенційних досліджуваних, які існують в популяції.

Розрізняють чотири основних види конструювання експериментальних груп. При першому варіанті дослідження проводиться з двома різними групами: експериментальною та контрольною, які ставляться в різні умови. Це найбільш поширений спосіб.

Другий варіант передбачає дослідження однієї групи в експериментальних і в контрольних умовах. Він застосовується, коли, немає можливості сформувати контрольну групу. Цей план використовується лише в тих рідкісних випадках, коли ефектом послідовності можна знехтувати.

Третій варіант – конструювання груп методом «парного дизайну». Для кожного суб'єкта групи підбирається еквівалентний (або схожий) йому, і вони розподіляються за різними групами. Відповідно контрольна і експериментальна групи стають схожими за складом досліджуваних. Звичайно, в цьому випадку неможливо дотримати повну еквівалентність груп в обох умовах експерименту, але даний спосіб значно краще, ніж експеримент за участю однієї групи в різних умовах.

Четвертий план є змішаним: всі групи ставляться в різні умови. При цьому утворюється кілька груп. Спосіб застосовується в умовах факторного планування експерименту.

Нарешті, існує ще один спосіб моделювання вибірки – стратометричний. В експериментальну вибірку відбираються досліджувані з відповідними характеристиками так, щоб у ній були однаково представлені особи з кожної страти. Найчастіше використовуються такі характеристики: стать, вік, політичні уподобання, освіта і рівень доходів.

Вважається, що найкраща зовнішня і внутрішня валідність досягається при стратегії підбору еквівалентних пар і стратометричній рандомізації: індивідуальні особливості досліджуваних за допомогою цих стратегій контролюються максимально. В інших же випадках немає ніяких гарантій еквівалентності досліджуваних, контрольованості індивідуальних відмінностей.

Отже, формування вибірки досліджуваних – експериментальної групи – має підпорядковуватися низці правил.

1. Змістовний критерій (критерій операціональної валідності). Підбір експериментальної групи повинен визначатися предметом і гіпотезою дослідження. Безглуздо перевіряти ступінь розвитку довільного запам'ятовування у однорічних і дворічних дітей.

2. Критерій еквівалентності досліджуваних (критерій внутрішньої валідності). Необхідно врахувати всі значимі характеристики об'єкта дослідження, відмінності у вираженості яких можуть суттєво вплинути на залежну змінну. Припустимо, необхідно перевірити вплив ситуативної тривожності дітей на швидкість оволодіння шкільними навичками. У цьому випадку склад експериментальної групи повинен бути підібраний так, щоб до неї входили діти з однаковим рівнем розвитку інтелекту.

3. Критерій репрезентативності (критерій зовнішньої валідності). Група осіб, що беруть участь в експерименті, повинна представляти всю частину популяції.

Залучення добровольців або примусова участь в експерименті порушує репрезентативність вибірки.

Величина експериментальної вибірки визначається видом статистичних заходів та обраною точністю (достовірністю) прийняття або відхилення експериментальної гіпотези. Залежно від цілей і можливостей вона може варіювати від одного досліджуваного до декількох тисяч чоловік. Кількість досліджуваних в окремій групі (експериментальній або контрольній) в більшості експериментальних досліджень варіює від 1 до 100. Рекомендується, щоб **чисельність порівнюваних груп була не менш 30-35 осіб** з статистичних міркувань, так як при такій кількості досліджуваних коефіцієнти кореляції $r \leq 0,35$ відповідають статистичній значущості, $p = 0,05$.

Віковий склад вибірки визначається метою дослідження. Вікові параметри вибірки мають велике значення. Обов'язково слід спиратися в роботі на загальноприйняті періодизації віку. Якщо в роботі вивчаються вікові відмінності, то вибір віку досліджуваних звичайно не може бути випадковим. Коли відсутнє припущення про вікову групу треба добирати приблизно однакову кількість осіб. Якщо в завдання дослідження спеціально не входило вивчення вікової специфічності якого-небудь феномену, то найкраще, коли уся вибірка належить до одного вікового періоду. У всякому випадку не слід добирати без урахування вікової ознаки.

Наведемо приклади опису вибірки досліджуваних.

Вибірку склали здобувачі I курсу спеціальності 053 Психологія Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького у віці від 17 до 19 років. Усього в дослідженні брали участь 30 здобувачів, з них 15 осіб жіночої та 15 осіб чоловічої статі.

Дослідження проводилось на базі Новоукраїнського ліцею №4 Новоукраїнської міської ради Кіровоградської області. У експерименті брали участь 30 старшокласників, серед яких 20 – дівчат та 10 – хлопців, віком 14-15 років.

Доказова база в емпіричному дослідженні може бути отримана тільки на адекватній і репрезентативній вибірці. Тільки тоді можна отримати досить

повну і точну картину психічного феномену, що вивчається.

2. Вибір методів дослідження

Вибір методів дослідження обумовлений перш за все особливостями об'єкту, предмету дослідження та його метою.

При виборі методик слід враховувати можливості і обмеження кожної з батарей методик, насамперед, за точністю й надійністю фіксації вираження якостей, що досліджуються.

Безумовно, слід віддавати перевагу тим методикам, які достатньо повно описані в керівництві по їх застосуванню, а саме, повинна бути представлена достатньо розгорнута інтерпретація шкал, описана апробація методики, наведені рекомендації відносно форми та змісту заключення. Методика обов'язково повинна пройти повну психометричну перевірку. Доцільно користуватися тими вказівкам, які складені автором методики або психологами, які мають тривалий особистий досвід роботи з методикою.

Для вивчення будь-якого психічного явища та поглиблення його розуміння необхідно, щоб в отриманих даних воно було представлено в якісних та кількісних характеристиках, у зіставленні актуального статусу та загальних тенденцій розвитку.

При складанні набору методик доцільно керуватися принципом додатковості. Дані якісного і кількісного характеру, суб'єктивні і об'єктивні показники повинні доповнювати один одного. Використання методик, що дозволяють отримати результати якісного характеру, і методик, які дозволяють отримати дані кількісного характеру, полегшує інтерпретацію. Нерідко складно, особливо на перших кроках аналізувати та інтерпретувати результати, що отримані за допомогою проєктивних методик, що надають інформацію якісного характеру. Значно легше почати наукову роботу з накопичення емпіричного матеріалу, який має кількісні показники. Часто найбільш цікавими і обґрунтованими сприймаються дослідження, в яких використані і відомі, досить поширені, і нові, оригінальні, методики.

Наведемо приклад опису методичного інструментарію дослідження мотиваційних чинників емоційного самоконтролю старшокласників. Надати інший приклад

Особливості визначення рівня стабільності психічного здоров'я особистості ми вимірювали за допомогою української версії опитувальника «Стабільність психічного здоров'я – коротка форма» американського дослідника К.Кіза, в адаптації Е. Л. Носенко, А. Г. Четверик-Бурчак (Карамушка, Л., Терещенко, К., & Креденцер, О. (2022). Адаптація на українській вибірці методик «The Modified BBC Subjective Well-being Scale (BBC-SWB)» та «Positive Mental Health Scale (PMH-scale)». Організаційна психологія. Економічна психологія, 3-4(27), 85-94. <https://doi.org/10.31108/2.2022.3.27.8>). Застосування опитувальника на практиці передбачає встановлення позитивних аспектів функціонування особистості та ознак її психічного здоров'я. [...]. Далі повинно бути представлена достатньо розгорнута інтерпретація шкал методики, описані рекомендації відносно форми та змісту висновку.

З метою вивчення когнітивних аспектів суб'єктивного благополуччя ми використали методiku «Когнітивні особливості суб'єктивного благополуччя (КОСБ-3)» (О. Калюк, О. Савченко) (Савченко, О., & Калюк, О. (2022). Методика діагностики когнітивних аспектів суб'єктивного благополуччя особистості. *Організаційна психологія. Економічна психологія*, 1 (25), 89-101. <https://doi.org/10.31108/2.2022.1.25.10>). Далі повинно бути представлено достатньо розгорнута інтерпретація шкал методики, описані рекомендації відносно форми та змісту висновку. Наприклад: Методика «КОСБ-3», розроблена українськими дослідниками О. Савченко, О. Калюк, призначена для вимірювання когнітивних аспектів суб'єктивного благополуччя. Методика містить 20 тверджень, що оцінюються за 5-ти бальною шкалою. Вона включає 3 субшкали, які дозволяють виміряти три незалежні аспекти задоволеності життя, а саме: «Задоволеність власним життям», «Невдоволеність собою і розчарування в житті» та «Задоволеність відносинами з іншими».

3. Опис результатів дослідження

Головна вимога до наукового тексту – послідовність і логічність викладу. Автор повинен по можливості не завантажувати текст надлишковою інформацією, але може використовувати метафори, приклади і «ліричні відступи» для того, щоб привернути увагу до особливо значущої для розуміння суті ланці міркувань. Науковий текст, на відміну від літературного тексту або повсякденної мови, дуже клішований – в ньому переважають стійкі структури і обороти. У цьому він схожий з бюрократичною мовою ділових паперів. Роль цих штампів надзвичайно важлива – увага читача зосереджується на значущій інформації: судженнях, умовиводах, доказах, цифрах, формулах. «Наукоподібні» штампи насправді відіграють важливу роль «рамки», стандартної установки для нового наукового змісту.

У психології використовується декілька основних форм подання наукової інформації. Для первинного представлення даних використовуються графічні форми: діаграми, гістограми та полігони розподілу, а також різні графіки.

Первинним способом представлення даних є зображення розподілу. Для відображення розподілу значень через вимірювану змінну на вибірці використовують гістограми. Гістограма – це «столбчата» діаграма частотного розподілу ознаки на вибірці. При побудові гістограм на осі абсцис відкладають значення вимірюваної величини, а на осі ординат – частоти або відносні частоти зустрічаємості даного діапазону величини у вибірці. Якщо на гістограмі відображені відносні частоти, то площа всіх стовпчиків дорівнює 1.

Існує ряд простих рекомендацій з побудови графіків:

1. Графік і текст повинні взаємно доповнювати один одного.
2. Графік повинен бути зрозумілий «сам по собі» і включати всі необхідні позначення.
3. На одному графіку не дозволяється зображати більше чотирьох кривих.

4. Лінії на графіку повинні відображати значимість параметра, найважливіші необхідно позначати цифрами.

5. Написи на осях слід розташовувати внизу і зліва.

6. Точки на різних лініях прийнято позначати колом, квадратами і трикутниками.

Видом графіків є діагностичні профілі, які характеризують середню вираженість вимірюваних показників у групи або певного індивіда.

Найбільш важливий спосіб представлення результатів наукової роботи – числові значення величини: 1) показники центральної тенденції (середнє, мода, медіана); 2) абсолютні та відносні частоти; 3) показники розкиду (стандартне відхилення, дисперсія, процентільний розкид); 4) значення критеріїв, використаних при порівнянні результатів різних груп; 5) коефіцієнти лінійного і нелінійного зв'язку змінних і т.д. Стандартний вид таблиць для представлення первинних результатів: по рядках – досліджувані, за стовпцями – значення виміряних параметрів. Результати математичної статистичної обробки також зводяться в таблиці.

Підсумком обробки даних «точного» вимірювання є аналітичний опис отриманих залежностей між незалежними та залежними змінними. Якщо донедавна в психології для опису результатів використовувалися переважно елементарні функції, то сьогодні дослідники працюють практично з усім апаратом сучасної математики.

4. Написання висновків

Завершенням курсової роботи є висновки. Головна їх мета проаналізувати проведену теоретичну та дослідницьку роботу. Висновки подаються у тезисному вигляді. Дуже важливо, щоб вони відповідали поставленій меті, завданням курсової роботи. Приблизний обсяг висновків – ***1-1,5 сторінки матеріалу.***

У висновках викладають найбільш важливі наукові та практичні результати, одержані в роботі, які повинні містити формулювання розв'язання наукової проблеми, її значення для науки і практики. Далі формулюють рекомендації щодо наукового та практичного використання здобутих результатів.

Кількість ***висновків*** може бути різною, але краще сприймається кількість, яка ***дорівнює 4-5***. Рекомендується, щоб обсяг висновків становив не більше 5% обсягу основної частини курсової роботи. Висновки можуть бути оформлені як виклад основних результатів дослідження. Посилання на інших авторів, їхнє цитування, а також наведення загальновідомих істин у висновках не допускаються.

У першому пункті висновків коротко оцінюють стан питання. *Далі висновки повинні містити оцінку відповідності результатів поставленим завданням дослідження, оцінку просування в вирішенні проблеми. Рішення кожної з перерахованих у вступі задач повинно бути певним чином відображено у висновках.*

У курсовій роботі необхідно прагнути дотримуватися прийнятої термінології, позначень, умовних скорочень і символів. Не рекомендується

вживати слова і вирази-штампи, вести виклад від першої особи: «Я спостерігав», «Я вважаю», «На мою думку», «Ми отримуємо». Слід пам'ятати, що висновки – це не перелік того, що зроблено, не організаційні підсумки, а твердження, що виражають у короткій формі змістові підсумки дослідження, у тезовій формі відображають те нове, що отримане автором особисто. Найчастіша помилка в тому, що у висновки включаються загальноприйняті в психологічній науці положення, які вже не потребують доказів. Ще однією поширеною помилкою є невиправдано широкі формулювання у висновках. Висновки повинні бути конкретними. Це не зменшить їх значущість, а зробить їх більш точними.

ІХ. СТРУКТУРА КУРСОВОЇ РОБОТИ

Структура курсової роботи містить:

1. Титульний аркуш.
2. Зміст.
3. Перелік умовних позначень, символів, одиниць, скорочень і термінів (за необхідністю).
4. Вступ – це фактичне оформлення понятійного апарату наукового дослідження.
5. Основна частина (*складається з 2 розділів*, традиційно перший розділ – результати теоретичного пошуку; другий – результати експериментального дослідження).
6. Висновки.
7. Список використаних джерел.
8. Додатки (за необхідністю), у т.ч. ксерокопії опублікованих матеріалів за результатами дослідження;
9. Звіт, щодо перевірки курсової роботи на унікальність (наявність збігів/ідентичності/схожості).

1. Титульний аркуш

Першою сторінкою наукової роботи є титульний аркуш, який оформлюється згідно з визначеними вимогами.

У верхній частині титульного аркуша курсової роботи розташовується найменування Міністерства освіти і науки України та назва вищого навчального закладу, де виконується робота. Нижче надається інформація про факультет та кафедру. Наступним – у середній частині аркуша розташовується назва наукового дослідження. Під темою, ближче до правого краю, надається інформація про рівень даної роботи, вказується прізвище, ім'я, по батькові автора та науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові наукового керівника. Остання інформація титульного аркуша – місто і рік написання курсової роботи. Приклад композиції титульного аркушу подано у додатку Д.

2. Зміст курсової роботи

Після титульного аркуша, подається зміст курсової роботи. У змісті подається найменування всіх розділів, підрозділів та пунктів наукової роботи, проти яких встановлюється їх початкові сторінки. Наведені у змісті

найменування мають точно відтворювати заголовки у тексті. Редакція чи **послідовність заголовків у тексті, яка не відповідає змісту, неприпустима.**

Саме у змісті зафіксована структура наукового дослідження і через це є можливість простежити ті цілі, які ставить здобувач у своєму дослідженні. У курсових роботах зміст **складається із двох розділів.**

Приклад змісту курсової роботи подається у додатку Е.

Особливо слід звернути увагу на оформлення змісту, зокрема йдеться про необхідність розташування заголовків один під одним.

Нумерація розділів/підрозділів подається за індексаційною системою, тобто з цифровими номерами, які містять номер як усього розділу, так і розділу, які йому підпорядковані.

У змісті найменування структурних частин (**ВСТУП; РОЗДІЛ; ВИСНОВКИ; СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ; ДОДАТКИ**) друкуються великими літерами і виділяються жирним шрифтом.

Зміст розкриває всю структуру наукової роботи і містить найменування та номери початкових сторінок усіх розділів, підрозділів та пунктів (якщо вони мають заголовок), зокрема: вступу, розділів, висновків, додатків, списку використаних джерел та ін.

Нумерація сторінок наукового дослідження має бути наскрізною, включаючи основну частину наукової роботи, тобто, починаючи після титульного аркушу і з цифри «2».

3. Перелік умовних позначень, символів, одиниць, скорочень і термінів (за потреби).

Якщо у курсовій роботі вжито специфічну термінологію, а також використано маловідомі скорочення, позначення та ін., то їх перелік має бути поданий у вигляді окремого списку, який розміщується перед вступом. Означений перелік треба друкувати двома колонками, в яких зліва за абеткою наводять, наприклад, скорочення, праворуч – їх детальну розшифровку.

4. Вступ до курсової роботи

Вступ у науковій роботі – це одна з ключових частин дослідження, оскільки у ній розкривається не лише стан проблеми, що досліджується, але й завдання, які ставить дослідник, очікувані результати та ін. Це та частина наукової роботи, до якої науковець постійно повертається – з неї починається оформлення апарату наукового дослідження.

У вступі до курсової роботи необхідна наступна послідовність:

- обґрунтовується **актуальність** обраної теми;
- визначаються **об'єкт** і **предмет** дослідження;
- визначається **мета** дослідження;
- визначається зміст поставлених **завдань**;
- зазначається обраний метод (або **методи**) дослідження.

Актуальність теми

Шляхом критичного аналізу та порівняння з відомими розв'язаннями проблеми (наукової задачі) обґрунтовують актуальність і доцільність роботи для розвитку психологічної науки.

Продовжуючи абзац слід написати, чому, на думку автора, вибрана тема є актуальною. Після цього перераховуються ті теоретичні напрямки та експериментальні висновки, які зроблені вченими психологічної науки. У кінці аналізу окреслюється той аспект проблеми, що недостатньо вивчений і зумовив вибір вибраної теми.

Для курсової роботи актуальність розкривається в межах 0,5 сторінки друкованого тексту.

Об'єкт дослідження – це процес або явище, що породжує проблемну ситуацію й обране для вивчення.

Предмет дослідження зосереджується в межах об'єкту.

Після слів об'єкт, предмет, мета, кожне з яких пишеться з абзацу жирним шрифтом, ставиться знак тире і в одному – двох реченнях розкривається зміст.

Мета роботи і завдання. **Мета** – це обґрунтоване уявлення про загальні кінцеві або проміжні результати пошуку. Конкретизація загальної мети відбувається завдяки створенню системи дослідницьких завдань.

У вступі може подаватися **гіпотеза дослідження**.

Завдання завжди містять відоме (окреслення умов ситуації) і невідоме, те що шукають, потребують та розраховані на вдосконалення певних дій, прикладання зусиль для просування до мети, для вирішення поставленої проблеми. Кількість завдань для курсової роботи коливається в межах від **3 до 4, і залежать від мети**. Перелік задач повинен допомагати зрозуміти характер роботи.

Наприкінці вступу обов'язковою у курсовій роботі мають бути проаналізовані **методи дослідження**, використані для досягнення поставленої мети. При цьому аналіз методів та підходів дається не відірвано від змісту роботи, а коротко та змістовно відображає, що саме досліджувалося тим чи іншим методом, що, у свою чергу, дає змогу переконатися в логічності та доцільності їх застосування.

5. Основна частина

Основний зміст наукової роботи подається у розділах, які складають основу наукового дослідження. З метою дотримання чіткої структурної побудови та логіки викладу матеріалу, в науковій роботі передбачені розділи, підрозділи, пункти та підпункти. Така градація дає змогу науковцеві зосередити увагу на основних моментах наукового дослідження. **Кожен розділ повинен починатися з нової сторінки, а завершуватися висновками, в яких у стислому вигляді подаються отримані наукові та практичні результати.**

Основна частина роботи складається з двох розділів, кожен з яких поділяється на підрозділи. Зміст розділів основної частини повинен точно відповідати темі курсової роботи і цілком її розкривати. Назви розділів та підрозділів формуються стисло та чітко.

Перший (теоретичний) розділ, зазвичай, присвячується дослідженню історичних витоків виникнення проблеми, причин її існування, досвіду вирішення в Україні та за кордоном. Головним засобом для цього є вивчення наукових робіт, періодичних видань, законодавчих та нормативних актів, джерел іншої інформації, аналіз яких має бути не стільки фактографічним, як критичним. У розділі викладаються основні теоретичні й методичні положення теми, проблемні питання, дискусійні та невирішені аспекти теми, визначається власне відношення автора до них. Цей розділ курсової роботи містить виклад результатів аналітичної роботи автора щодо понятійно-термінологічної бази дослідження, аналіз зовнішніх та внутрішніх чинників функціонування об'єкту. Важливим аспектом даного розділу курсової роботи має стати розкриття сутності та структури основного поняття роботи, аналіз передового досвіду з проблеми.

Всі розділи курсової роботи мають бути структурованими, тобто поділеними на два-три підрозділи. **У першому підрозділі здобувач має аналізувати проблему, так би мовити, ближче до об'єкта дослідження, а в другому – до предмета.** Це має бути відображено в назвах підрозділів. У кінці питання повинні бути узагальнення, де коротко викладаються висновки про те, до чого прийшли у результаті аналізу. Ці узагальнення не слід спеціально виділяти, можна обмежитися лише певним висловом: *Отже, в результаті проведеного аналізу виявилось...*

При згадуванні в тексті роботи прізвищ (учених-дослідників, практиків) ініціали, як правило, ставляться перед прізвищем (*Т.С.Яценко, а не Яценко Т.С., як це прийнято в списку використаних джерел*).

Другий (практичний) розділ, зазвичай, присвячується емпіричному дослідженню. У другому розділі надаються опис умов і процедури дослідження, зазначення бази дослідження і характеристика вибірки досліджуваних (кількість, склад за статтю, вікові параметри, інші соціально-демографічні характеристики). Крім того, описується методичний інструментарій, підбираються методики для діагностування. Також розкривається сутність дослідження, надаються результати кількісного та якісного аналізу. У кінці питання повинні бути узагальнення, де коротко викладаються висновки про те, до чого прийшли у результаті емпіричного дослідження.

6. Загальні висновки

У загальних висновках викладають найбільш важливі наукові та практичні результати, одержані в роботі, які повинні містити формулювання розв'язання наукової проблеми, її значення для науки і практики. Кількість висновків може бути різною, але краще сприймається кількість, яка дорівнює 4-5. Рекомендується, щоб обсяг висновків становив не більше 5% обсягу основної частини курсової роботи.

Висновки можуть бути оформлені як пронумерований арабськими цифрами виклад результатів дослідження, описаних у розділах основної частини роботи.

7. Список використаних джерел

Список містить перелік усіх наукових праць та опублікованих і неопублікованих джерел, на які є посилання у курсовій роботі. Цей список – істотна частина роботи. Він відображає самостійну роботу здобувача з першоджерелами. До списку включаються наукові публікації різного рівня, архівні джерела, що використовувалися автором для обґрунтування позицій своєї роботи.

Кожна включена у такий список наукова праця чи джерело має згадуватися у рукописі роботи. Не варто вносити до бібліографічного списку роботи, на які немає посилань у тексті роботи і які фактично не були використані. Посилання на літературу подаються відповідно до встановлених стандартів.

Бажано використовувати як українську літературу, так і закордонну (10 % джерел). Використання джерел за видавництвом або мовою країни-агресора не дозволяється 30 % джерел має бути видано за останні 10 років.

Правила оформлення використаних джерел подано у додатку Ж.

8. Додатки

До додатків за необхідності включаються такі допоміжні матеріали:

- проміжні математичні доведення, формули та розрахунки;
- таблиці допоміжних цифрових даних;
- протоколи й акти дослідження, впровадження;
- допоміжні ілюстрації.

Загальний обсяг курсової роботи має становити **23-25 сторінок** друкованого тексту (від вступу до списку використаних джерел).

Х. ОФОРМЛЕННЯ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Загальні вимоги. Текст друкується на одному боці аркуша білого паперу формату А4 (210х297 мм), через 1,5 міжрядкові інтервали, шрифтом текстового редактора Word Times New Roman, 14 кеглем.

Текст курсової роботи друкується з дотриманням таких відступів від краю сторінки: ліве поле –30 мм; праве – 10 мм; верхнє, нижнє –20 мм.

Курсова робота, як правило, складається з:

вступу – приблизно 1,5-2 ст.;

двох основних розділів – приблизно 25 ст.;

висновків – приблизно 1-2 ст.;

списку використаних джерел – 20-25 джерел з обов'язковим посиланням на них у тексті;

додатків.

Основний текст курсової роботи не повинен перевищувати 23-25 сторінок. В роботі можуть бути додатки.

Важливим є дотримання співвідношення теоретичної і практичної частин курсової роботи – 50% на 50%. Робота в цілому повинна бути підпорядкована розкриттю вибраної теми, зокрема, актуальності проблеми, мети і завдань.

Написання курсових робіт, які є тематичним продовженням робіт,

створених у попередні роки, дозволяється лише за умови наявності в них не більше 25% наукового матеріалу з попередньої роботи.

За умови вивчення психологічних показників цілої групи експериментальна частина має спиратися на матеріали отримані за вибіркою **20-25 досліджуваних**. Особлива увага надається якісній презентації роботи. На захист курсової роботи здобувач має бути готовий надати протоколи емпіричного дослідження (бланки опитувальників, заповнені досліджуваними записи їх відповідей у структурованій бесіді тощо).

Під час оформлення курсової роботи необхідно дотримуватися рівномірної щільності, контрастності та чіткості зображення впродовж усього документу. Прізвища, назви установ, організацій у курсовій роботі наводяться мовою оригіналу. Скорочення слів і словосполучень виконуються відповідно до чинних стандартів з бібліотечної та видавничої справи.

Заголовки структурних частин курсової роботи «ЗМІСТ», «ВСТУП», «РОЗДІЛ», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ», «ДОДАТКИ» друкуються великими літерами та розміщують посередині тексту. Заголовки підрозділів – маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу. Крапка в кінці заголовку не ставиться. Якщо заголовок складається з двох або більше речень, їх розділяють крапкою. Заголовки пунктів друкуються маленькими літерами (крім першої великої). У кінці надрукованого таким чином заголовка крапка не ставиться. Відстань між заголовком (за винятком заголовка пункту) та текстом має дорівнювати два 1,5 міжрядкові інтервали. Абзацний відступ має бути однаковим упродовж усього тексту та дорівнювати п'яти знакам. Кожна структурна частина курсової роботи починається з нової сторінки.

Нумерація. Сторінки нумеруються арабськими цифрами з дотриманням наскрізної нумерації впродовж усього тексту. Номер сторінки вказується у **правому верхньому куті** без крапки в кінці.

Титульний аркуш і зміст включається до загальної нумерації сторінок курсової роботи, номер сторінки на титульному аркуші і змісті не ставиться.

Розділи, підрозділи курсової роботи нумеруються арабськими цифрами. Розділи повинні мати порядкову нумерацію в межах викладу змісту курсової роботи та позначатися цифрами без крапки, номер ставиться після слова «РОЗДІЛ». Заголовок розділу друкується з нового рядка. Підрозділи повинні мати порядкову нумерацію в межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, відокремленого крапкою. У кінці номера підрозділу ставиться крапка, наприклад: «1.1.» (перший підрозділ першого розділу). Потім у тому ж рядку йде заголовок.

Такі структурні частини курсової роботи, як: зміст, вступ, висновки, список використаних джерел, не мають порядкових номерів. При цьому всі сторінки, на яких розміщені вказані структурні частини курсової роботи, нумеруються звичайним чином. (Не нумеруються лише їх заголовки, тобто не можна друкувати: «1. ВСТУП»).

Ілюстрації. Ілюстрації (малюнки, схеми, графіки, діаграми тощо)

розміщуються безпосередньо після тексту, де вони згадуються вперше. На всі ілюстрації мають бути зроблені посилання. Якщо ілюстрація створена не автором курсової роботи, необхідно дотримуватися вимог чинного законодавства про авторські права.

Креслення, малюнки, схеми, графіки, діаграми повинні відповідати вимогам стандартів «Єдиної системи конструкторської документації» та «Єдиної системи програмної документації».

Номер ілюстрації, її назва та пояснювальні підписи розміщуються послідовно під ілюстрацією. Ілюстрації позначаються словом «Рис.» і нумеруються послідовно в межах розділу, за винятком ілюстрацій, поданих у додатках. Номер ілюстрації складається з номеру розділу та порядкового номеру ілюстрації, між якими ставиться крапка. Наприклад: Рис. 2.1. (перший рисунок другого розділу).

Таблиці. Цифровий матеріал, як правило, подається у вигляді таблиць. Таблицю розташовують безпосередньо після тексту, у якому вона згадується вперше, або на наступній сторінці. На всі таблиці повинні бути посилання в тексті курсової роботи. Нумерація таблиць здійснюється в межах розділу. Номер таблиці складається з номеру розділу та порядкового номеру таблиці, наприклад: «Таблиця 2.1».

Таблиця повинна мати назву, яка розміщується над нею та друкується симетрично до тексту. Назва та слово «Таблиця» починається з великої літери. Приклад побудови таблиці:

Таблиця 2.1

Показники індикаторів копінг-стратегій у волонтерів (у балах)

Шкали	1 група	2 група	t	p-рівень
Вирішення проблеми	23,7±4,6	18,5±3,9	2,18	≤0,05
Пошук соціальної підтримки	25,3±4,4	22,4±5,0	1,22	>0,05
Уникнення проблем	16,1±3,7	19,6±4,1	1,47	>0,05

або

Таблиця 2.2

Показники способів реагування у конфлікті досліджуваних вчителів

(у %)

Способи реагування	%
Суперництво	38,3
Пристосування	10,8

Компроміс	14,7
Уникнення	19,6
Співпраця	16,6

Якщо рядки або графи таблиці виходять за межі формату сторінки, таблицю поділяють на частини, розміщуючи одну частину під іншою або переносячи частину таблиці на наступну сторінку, при чому її заголовки (вертикальні та горизонтальні) повторюються у кожній частині таблиці.

Заголовки граф таблиці починаються з великої літери, а підзаголовки – з малої, якщо вони складають одне речення із заголовком. Підзаголовки, що мають самостійне значення, пишуться з великої літери. У кінці заголовків і підзаголовків таблиць крапки не ставляться.

Формули та рівняння. Формули та рівняння розташовуються безпосередньо після тексту, у якому вони згадуються, посередині рядка. Вище та нижче кожної формули має бути залишено не менше одного вільного рядка.

Цитування та посилання на використані джерела. У процесі написання наукової роботи згідно з вимогами наукової етики здобувач повинен обов'язково посилатися на авторів і джерела, з яких запозичує матеріали або окремі результати. Посилання бажано робити на останні видання публікацій. На більш ранні видання можна посилатися лише в тих випадках, коли праці, у яких міститься необхідний матеріал, не перевидавалися (класичні твори відомих психологів та ін.).

На підтвердження власних аргументів посиланням на авторитетне джерело або з метою критичного аналізу точки зору чи твору інших авторів наводяться цитати. Науковий етикет потребує точного відтворення цитованого тексту, бо найменше скорочення наведеного уривку може спотворити зміст, закладений автором. Використовувати цитати в тексті роботи доцільно тоді, коли є потреба порівняти погляди різних авторів з приводу одного й того ж питання. Текст, який цитується, береться в лапки та супроводжується посиланням на джерела. Посилання робляться і тоді, коли думка автора переказується.

Загальні вимоги до цитування такі:

а) текст цитати починається та закінчується лапками та наводиться в тій граматичній формі, у якій він поданий у джерелі, зі збереженням особливостей авторського написання. Наукові терміни, запропоновані іншими авторами, не виділяються лапками, за винятком тих, що викликали загальну полеміку. У цих випадках використовується вираз «так званий»;

б) цитування повинно бути повним, без довільного скорочення авторського тексту та перекручень думок автора. Пропуск слів, речень, абзаців при цитуванні допускається без перекручення авторського тексту та позначається трьома крапками. Вони ставляться у будь-якому місці цитати (на початку, всередині, наприкінці). Якщо перед текстом або за ним стояв

розділовий знак, то він не зберігається;

в) кожна цитата обов'язково супроводжується посиланням на джерело;

г) у разі непрямого цитування (переказі, викладі думок інших авторів своїми словами) слід бути точним при переданні змісту, коректним в оцінках результатів і давати відповідні посилання на джерело;

д) якщо необхідно виявити ставлення автора наукової праці до окремих слів або думок з цитованого тексту, то після них у круглих дужках ставлять знак оклику або знак питання;

е) коли автор курсової роботи, наводячи цитату, виділяє в ній деякі слова, то робиться спеціальне застереження, тобто після тексту, який пояснює виділення, ставиться крапка, потім дефіс і вказуються ініціали автора, а весь текст застереження вміщується у круглих дужках.

Якщо використовуються матеріали з монографій, збірників статей, інших джерел з великою кількістю сторінок, тоді в посиланні варто точно вказувати номери сторінок з джерела, на яке дається посилання в курсовій роботі.

Посилання в тексті курсової роботи зазначаються у **квадратних дужках** порядковим номером цього джерела за бібліографічним списком (списком використаної літератури) і відповідною сторінкою.

Наприклад: «Учений розробив методик у прогнозування потреби у висококваліфікованих фахівцях [9, с.66]». Цей запис означає, що науковець посилається на роботу, яка значиться у списку літератури під номером 9, а матеріал взято зі сторінки 66 цього джерела. Або: «За останні три роки число учнів у малокомплектних школах збільшилося у два рази [37, с.56-60]». Цей запис свідчить, що статистичні дані про чисельність учнів розміщені у джерелі під номером 37 на сторінках з 56-ї по 60-у.

Наприклад. Поняття «когнітивна складність» за Дж.Бієрі означає «...здатність конструювати соціальну поведінку на основі численних параметрів» [3, с. 106].

Дослідження, проведені під керівництвом В.О.Моляко, показали, що творчо обдаровані люди схильні переносити стратегії творчості на розв'язання життєвих задач [10].

Переказ думок декількох авторів оформлюється зазначенням у квадратних дужках номерів їхніх праць у бібліографічному списку через крапку з комою. Наприклад, запис [4; 5; 7; 9] означає посилання на джерела під номерами 4,5,7,9 у списку літератури.

Дефіс та тире. При друкуванні тексту необхідно чітко диференціювати тире та дефіс. Дефіс – це коротка риска (-), що вживається як знак переносу частин слова з одного рядка на інший або як з'єднувальна риска між словами, наприклад: «навчально-виховний процес». Тире (–) ставиться перед «це», перед узагальнюючим словом, що стоїть після однорідних членів речення, тощо, наприклад: «методи навчання – це ...», «О.Сухомлинський – педагог-практик, педагог-новатор».

Список використаних джерел. Відомості про джерела, включені до списку, необхідно давати відповідно до вимог міжнародних і державного

стандартів з обов'язковим наведенням назв праць. Зокрема, потрібну інформацію можна одержати з таких стандартів: ДСТУ 8302:2015 «Бібліографічне посилання».

Додатки. Додатки оформлюються як продовження курсової роботи на наступних її сторінках або у вигляді окремої частини (книги) у порядку появи та посилань у тексті.

Якщо додатки подаються на наступних сторінках курсової роботи, кожен з них починається з нової сторінки, їм даються заголовки, що друкуються вгорі малими літерами з першої великої симетрично до тексту сторінки. Посередині рядка над заголовком малими літерами з першої великої друкується слово «Додаток__» і велика літера, що позначає додаток за алфавітним порядком, за винятком літер Г, Є, З, І, Ї, Й, О, Ч, Ї. При оформленні додатків окремою частиною (книгою) на титульному аркуші під назвою курсової роботи друкують великими літерами слово «ДОДАТКИ».

Якщо у курсовій роботі як додаток використовується документ, що має самостійне значення й оформлюється згідно з вимогами до документів даного виду, його копія вміщується в курсовій роботі без змін. Перед копією вміщується аркуш, на якому посередині друкується слово «Додаток__» і його назва, праворуч у верхньому куті проставляється порядковий номер сторінки. Сторінки копії документа нумеруються, продовжуючи наскрізну нумерацію.

XI. ПІДГОТОВКА ДО ЗАХИСТУ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Завершену курсову роботу здобувач в електронному варіанті подає науковому керівникові на перевірку не менш як *за два тижні до захисту*.

Відповідно до закону України «Про освіту» (ст. 42) академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час провадження наукової діяльності з метою забезпечення довіри до результатів наукових (творчих) досягнень.

Наукова робота здобувача вищої освіти має виконуватися із застосуванням загальних засад та правил наукової етики та академічної доброчесності. При її виконанні здобувач зобов'язаний:

- з повагою ставитися до авторських прав інших осіб, дослідження яких використовується при виконанні курсової роботи;
- коректно застосовувати інформацію з інших джерел через належне цитування;
- надавати достовірну інформації про результати власної наукової діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

Відповідно до ч. 6 ст. 69 ЗУ «Про вищу освіту» заклади вищої освіти здійснюють заходи із запобігання академічному плагіату – оприлюдненню (частково або повністю) наукових результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження та/або відтворенню опублікованих текстів інших авторів без відповідного посилання.

З метою експертизи результатів академічної діяльності учасників освітнього процесу Університету на предмет дотримання академічної

добросовісності та відповідності вимогам чинного законодавства України про захист авторських і суміжних прав, 100% курсових робіт підлягають перевірці для виявлення збігів/ідентичності/схожості за допомогою онлайн-сервісів відкритого доступу або програмних засобів перевірки. Попередня перевірка на унікальність тексту курсової роботи є відповідальністю здобувача та наукового керівника.

Перевірці на текстові запозичення підлягає основна частина наукової роботи здобувача (без списку використаних джерел та додатків), яку забезпечує відповідальний працівник кафедри. Її метою є визначення подібностей перевіреного тексту у порівнянні зі змістом баз даних і Інтернету.

Результати перевірки курсових робіт, розглядаються на засіданні кафедри. На цьому ж засіданні кафедри призначаються експертні групи для розгляду результатів перевірки засобами програмного забезпечення та фактичного змісту курсової роботи. Експертна група аналізує звіти, отримані у результаті використання певних онлайн-сервісів або програмного забезпечення та визначає наявність/відсутність плагіату (прийняття рішення щодо наявності/відсутності плагіату у тексті не може базуватися виключно на даних звіту, сформованого онлайн-сервісом або програмним забезпеченням) і готує свій висновок щодо наявності/відсутності порушень академічної доброчесності у курсовій роботі та оголошує його під час захисту курсової роботи. При виявленні плагіату робота до захисту не допускається.

Науковий керівник курсової роботи несе персональну відповідальність за допуск до захисту курсових робіт, що відповідають викладеним вимогам та відсутність академічного плагіату, що засвідчує власним підписом на титульному аркуші курсової роботи.

ХІІ. ПІДГОТОВКА ПРЕЗЕНТАЦІЇ ДО ЗАХИСТУ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Основна мета презентації – це забезпечення стислого та наочного подання основних результатів курсової роботи. При підготовці презентації здобувачі повинні вирішити два важливих завдання:

1. Створити короткий анотований конспект свого виступу.
2. Викласти основні положення та результати проведеного дослідження.

Презентацію до курсової роботи рекомендується виконувати за допомогою програмного забезпечення PowerPoint або аналогічного. Структура презентації:

- 1-й слайд – тема курсової роботи, прізвище доповідача та керівника, рік захисту;
- 2-й слайд – актуальність теми курсової роботи;
- 3-й слайд – об'єкт, предмет дослідження;
- 4-й слайд – головна мета та завдання курсової роботи;
- 5-й слайд – методи дослідження.

На наступних слайдах відображається опис даних, отриманих у дослідженні, їх обґрунтування. На останніх одному-двох слайдах подаються загальні висновки курсової роботи.

Кількість окремих слайдів презентації залежить від особливостей доповіді здобувача. При розробці презентації рекомендується дотримуватися таких вимог:

- тривалість доповіді – 7-10 хв.;
- максимальна кількість слайдів – 15 шт.;
- використовуються ключові слова і фрази, а не речення;
- на одному слайді – одне ключове поняття;
- текстовий матеріал подається у схемах та організаційних діаграмах, числовий – у таблицях або діаграмах (графік – демонстрація змін у часі, секторна діаграма – демонстрація відношення частини до цілого, гістограма – демонстрація порівнянь);
- матеріал підкріплений графічними зображеннями та відео-фрагментами;
- дотримана логіка викладу та грамотність;
- доповідь здобувача доповнюється інформацією на слайді, а не дублює її;
- ефекти анімації не заважають сприйняттю, а акцентують увагу на потрібних моментах доповіді;
- текст легко читається (мінімальний розмір шрифту – 20 – напівжирний);
- фон, колір тексту та діаграм пасують і відповідають правилу 3 основних кольорів та їх відтінків;
- шаблон оформлення – однаковий для всіх слайдів презентації;
- дотримується контраст між текстом, фоном і графікою.
-

ХІІІ. ЗАХИСТ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Для захисту курсових робіт щорічно створюється комісія, до складу якої входять три викладачі кафедри та можуть залучатися стейкхолдери.

Захист курсових робіт відбувається публічно і передбачає доповідь студента, яка структурно вибудовується послідовно від актуальності теми дослідження до висновків і пропозицій. Захист повинен носити характер дискусії й проходити в обставинах високої вимогливості, принциповості та дотримання наукової етики.

Процедура захисту проводиться у такій послідовності:

- повідомлення даних здобувача (прізвище, ім'я, по батькові);
- оголошення теми роботи, інформації про наукового керівника;
- презентація здобувачем основних результатів дослідження;
- дискусія (відповіді автора курсової роботи на запитання).

Під час повідомлення основних результатів дослідження (5-7 хв.) здобувач може демонструвати схеми, таблиці, ілюстрації, матеріали з яких

виносяться на захист. Вказані матеріали обов'язково узгоджуються з науковим керівником.

Під час доповіді здобувач повинен: стисло обґрунтувати вибір теми, її актуальність, мету і завдання дослідження; чітко сформулювати основні висновки та рекомендації; показати ґрунтовні знання першоджерел та наукової літератури з обраної проблеми, всебічне володіння матеріалом дослідження; продемонструвати здатність самостійно аналізувати й узагальнювати результати дослідження; головну увагу приділити власним дослідженням і розробкам.

Здобувач зобов'язаний відповісти на запитання присутніх на захисті. У дискусії мають право брати участь усі присутні на захисті. Наприкінці автору, за його бажанням, може бути надано заключне слово.

Результати захисту оголошуються публічно того ж дня.

При **оцінюванні курсової роботи** науковий керівник бере до уваги такі чинники: змістовність курсової роботи в цілому (її творчий характер, вміння автора аналізувати теоретичний матеріал, аргументованість його позиції та висновків, наявність власних досліджень, обґрунтованість сформульованих практичних рекомендацій); самостійність у розробці проблеми; якість формулювання мети та завдань дослідження, складання плану роботи, використання сучасних наукових методів та прийомів, обробка, аналіз та синтез отриманих даних; правильність оформлення курсової роботи (структурна і логічна побудова, коректність використання літературних та інформаційних джерел, стиль викладу, грамотність, дотримання вимог щодо оформлення списку використаних джерел, ілюстративний матеріал); рівень виступу здобувача (побудова доповіді, чіткість у формулюванні актуальності, мети і завдань роботи, вміння зробити правильні висновки, культура мовлення, відповіді на питання).

Оцінювання курсових робіт здійснюється відповідно до Положення про курсові роботи в МДПУ імені Богдана Хмельницького (<https://mdpu.org.ua/universitet/informatsiya-shho-pidlyagaye-oprilyudnennyu/dokumenti-vishhogo-navchalnogo-zaklad/polozhennya-z-organizatsiyi-osvitnogo-p/>):

Критерій	Максимальна кількість балів
Оформлення курсової роботи відповідно до визначених вимог	1-5
Проведення в курсовій роботі аналізу літературних джерел за обраною темою дослідження	1-10
Повнота викладу теоретичного матеріалу	1-15
Ґрунтовність викладу практичної частини роботи	1-20
Ґрунтовність розроблених висновків та пропозицій в курсовій роботі	1-15
Логічність та обґрунтованість викладення змісту курсової роботи в доповіді здобувача на її захисті	1-15

Аргументація відповідей на поставленні запитання під час захисту курсової роботи	1-10
Актуальність роботи	1-10
Разом	100

Курсова робота, яка входить до складу освітнього компоненту, оцінюється в 100 балів, а рейтинг здобувача з освітнього компоненту визначається як середнє арифметичне оцінок за курсову роботу та підсумковий контроль.

Здобувач, який без поважної причини не подав курсову роботу в зазначений термін або не захистив її вважається таким, що має академічну заборгованість. За умови отримання незадовільної оцінки здобувач за рішенням комісії виконує курсову роботу за новою темою або доопрацьовує попередню роботу впродовж терміну, визначеного деканатом факультету. Захист курсової роботи після виправлення недоліків або за новою темою здійснюється в період ліквідації академічної заборгованості відповідно до графіка освітнього процесу.

Комісія може рекомендувати найбільш вагомні результати курсових робіт до публікації у збірниках наукових праць, вісниках, журналах, інших наукових виданнях. Кращі роботи кафедра може рекомендувати на конкурси студентських робіт. Захищені курсові роботи здаються на кафедру і, зберігаються протягом 1 року.

XIV. ТИПОВІ ПОМИЛКИ ПРИ НАПИСАННІ ТА ОФОРМЛЕННІ КУРСОВОЇ РОБОТИ

1. Зміст не відповідає плану курсової роботи або не розкриває тему повністю чи в її основній частині.

2. Сформульовані розділи (підрозділи) не відображають реальну проблемну ситуацію, стан об'єкта.

3. Мета не пов'язана з проблемою, сформульована абстрактно і не відображає специфіки об'єкта і предмета дослідження.

4. Автор не виявив самостійності, робота являє собою компіляцію або плагіат.

5. Не зроблено глибокого і всебічного аналізу нової спеціальної літератури (останні 5-10 років) з теми дослідження.

6. Аналітичний огляд вітчизняних і зарубіжних публікацій з теми роботи має форму анотованого списку і не відображає рівня досліджуваності проблеми.

7. Не розкрито зміст та організацію особистого експериментального дослідження (його суть, тривалість, місце проведення, кількість обстежуваних, їх характеристики), поверхово висвітлено стан практики.

8. Кінцевий результат не відповідає меті дослідження, висновки не відповідають поставленим завданням.

9. У роботі немає посилань на першоджерела або вказані не ті, з яких запозичені матеріали.

10. Бібліографічний опис джерел у списку використаної літератури наведено без додержання вимог стандарту.

11. Ілюстративний матеріал (таблиці, діаграми, схеми) запозичені не з першоджерел, а з підручника, навчального посібника.

12. Обсяг та оформлення роботи не відповідають вимогам, вона виконана неохайно, з помилками.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

СПИСОК ОСНОВНИХ ВИДІВ ВИДАНЬ НА ДОПОМОГУ СИСТЕМАТИЗОВАНОМУ ПОШУКУ ДЖЕРЕЛ ІНФОРМАЦІЇ

Опубліковані документи і електронні джерела:

1. Нормативно-правові акти та методичні документи (Закони України; Укази Президента України, рішення Верховної Ради, постанови Кабінету Міністрів України, накази та розпорядження міністерств, державних комітетів, інших центральних органів виконавчої влади; нормативно-правові акти, інструктивні та методичні видання органів державної влади та місцевого самоврядування; національні/державні/стандарти).
2. Монографії.
3. Статті (із збірника наукових /чи інших/ статей; журнальні).
4. Матеріали конференцій.
5. Дисертації (кандидатські та докторські) та автореферати дисертацій.
6. Методичні рекомендації.
7. Довідкові видання (довідники, енциклопедії, словники).
8. Навчальні видання (підручники, навчальні посібники тощо).
9. Інформаційні видання (бібліографічні; реферативні; аналітично-оглядові тощо).
10. Звіти про науково-дослідні роботи.
11. Бібліографічні бази даних.
12. Інформаційні портали.

ПЕРЕЛІК ПРОВІДНИХ БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ

1. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського.
<http://www.nbuv.gov.ua/>
2. Національна парламентська бібліотека України.
<http://www.nplu.kiev.ua/>
3. Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В.О.Сухомлинського.
<http://www.library.edu-ua.net/>
4. Державна науково-технічна бібліотека України.
<http://www.gntb.n-t.org/>
5. Наукова бібліотека ім. М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
<http://lib-gw.univ.kiev.ua/>
6. Дніпропетровська обласна універсальна наукова бібліотека.
<http://www.lib.dp.ua/>
7. Запорізька обласна універсальна наукова бібліотека
<https://zounb.zp.ua/resource>
8. Одеська обласна універсальна наукова бібліотека
<https://biblioteka.od.ua/>
9. Публічна бібліотека ім. Лесі Українки (Київ)
<http://lucl.lucl.kiev.ua/>
10. Харківська обласна універсальна наукова бібліотека
<http://www.library.kharkov.ua/>
11. Наукова бібліотека Одеського національного університету ім. І.І.Мечникова
<http://libonu.od.ua/>
12. Центральна наукова бібліотека Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна
<http://www-library.univer.kharkov.ua/>
13. Наукова бібліотека Національного університету «Києво-Могилянська академія»
<http://www.library.ukma.kiev.ua/>
14. Одеська державна наукова бібліотека
<http://www.ognb.odessa.ua/>

ПОВНОТЕКСТОВІ БАЗИ ДАНИХ НА ДОПОМОГУ СИСТЕМАТИЗОВАНОМУ ПОШУКУ ІНФОРМАЦІЇ

<https://scholar.google.com.ua/schhp?hl=uk>

<https://www.researchgate.net/>

<http://www.doaj.org/> – Directory of Open Access Journals
webofknowledge.com

<http://journals.cambridge.org/> – Cambridge University Press – колекція журналів STM + HSS

<http://www.nbuv.gov.ua/portal/> – Загально академічний портал наукової періодици

<http://eprints.mdpu.org.ua/> - Репозиторій публікацій наукоо-педагогічних працівників МДПУ імені Богдана Хмельницького

НАУКОМЕТРИЧНІ БАЗИ ДАНИХ

<https://www.scopus.com/search/form.uri?display=basic#basic> – Scopus

<http://mjl.clarivate.com/home> - Web of Science

Інструкція користувачу -

(http://www.nbuv.gov.ua/sites/default/files/basicpage_files/201705_basicpage_files_mat/instruction.pdf)

<https://journals.indexcopernicus.com/?lang=eng> - Index Copernicus

<https://ouci.dntb.gov.ua/> - Open Ukrainian Citation Index (OUCI) — це пошукова система і база даних наукових цитувань, які надходять від усіх видань, що використовують сервіс [Cited-by](#) від [Crossref](#) та підтримують [Initiative for Open Citations](#).

Бази даних наукових періодичних видань з психології

[Journal of Psychology Research](#) (Вісник Дніпропетровського університету. Серія психологія) Дніпровський НУ ім. Олеса Гончара

[Personality and Environmental Issues](#) Вінницький ДПУ ім. Михайла Коцюбинського

[Preschool Education: Global Trends](#) Університет Григорія Сковороди в Переяславі

[Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Серія «Психологія»](#) Київський НУ ім. Тараса Шевченка

[Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки](#) Львівський НУ ім. Івана Франка

[Вісник Національного авіаційного університету. Серії: Педагогіка, Психологія](#) Національний авіаційний університет

[Вісник післядипломної освіти: збірник наукових праць \(Серія «Соціальні та поведінкові науки»\)](#) ДВНЗ «Університет менеджменту освіти»

[Вісник Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди «Психологія»](#) Харківський НПУ ім. Г. С. Сковороди

[Вісник Харківського національного університету](#) Серія:

Психологія Харківський НУ ім. В. Н. Каразіна

Вчені записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського. Серія «Психологія» Scientific notes of Taurida National V.I. Vernadsky University, series «Psychology» Таврійський НУ ім. В. І. Вернадського

Габітус Habitus Приватна установа «Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій»

Гуманітарні студії: педагогіка, психологія, філософія Humanitarian Studios: Pedagogics, Psychology, Philosophy НУ біоресурсів та природо-користування

Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права Громадська наукова організація "Фундація публічно-правових ініціатив"

Духовність особистості: методологія, теорія і практика Східноукраїнський НУ ім. Володимира Даля

Журнал соціальної та практичної психології Житомирський державний університет ім. Івана Франка

Збірник наукових праць «Проблеми сучасної психології» Кам'янець-Подільський НУ ім. Івана Огієнка, Інститут психології ім. Г. С. Костюка НАПН України

Збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету «Психологія: реальність і перспектива» Рівненський державний гуманітарний університет

Інклюзія і суспільство Inclusion and Society Навчально-реабілітаційний заклад вищої освіти «Кам'янець- Подільський державний інститут»

Інсайт: психологічні виміри суспільства Insight: the psychological dimensions of society Херсонський державний університет

Київський журнал сучасної психології та психотерапії Kyiv Journal of Modern Psychology and Psychotherapy Київський інститут сучасної психології та психотерапії

Медична психологія Медицинская психология Харківська медична академія післядипломної освіти та ін.

Наука і освіта ДЗ «Південноукраїнський державний університет ім. К. Д. Ушинського»

Науковий вісник Вінницької академії безперервної освіти. Серія «Педагогіка. Психологія» Комунальний заклад вищої освіти «Вінницька академія безперервної освіти»

Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ (серія психологічна) Львівський ДУ внутрішніх справ МВС України

Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Педагогіка та психологія» Мукачівський державний університет

Науковий вісник Сіверщини. Серія: Освіта. Соціальні та поведінкові науки Академія Державної пенітенціарної служби України

Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія:

Психологічні науки Херсонський ДУ

Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 12.
Психологічні науки Національний ПУ ім. М. П. Драгоманова

Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19.
Корекційна педагогіка та спеціальна психологія Національний ПУ ім. М. П. Драгоманова

Наукові записки Львівського державного університету безпеки життєдіяльності. Педагогіка і психологія Scientific Notes of Lviv State University of Life Safety. Pedagogy and Psychology Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

Наукові записки Національного університету «Острозька академія» Серія: Психологія НУ «Острозька академія»

Наукові записки. Серія: Психологія Центральноукраїнський ДПУ ім. Володимира Винниченка

Наукові студії із соціальної та політичної психології Інститут соціальної та політичної психології НАПН України

Організаційна психологія. Економічна психологія Інститут психології ім. Г. С. Костюка НАПН України та ін.

Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови Інститут спеціальної педагогіки НАПН України

Освіта та розвиток обдарованої особистості Інститут обдарованої дитини НАПН України

Особлива дитина: навчання і виховання Exceptional Child: Teaching and Upbringing Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України

Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка Київський університет ім. Бориса Грінченка

Проблеми гуманітарних наук. Психологія Дрогобицький державний педагогічний університет ім. Івана Франка-

Проблеми політичної психології Інститут соціальної та політичної психології НАПН України та ін.

Проблеми сучасної психології Інститут психології ім. Г. С. Костюка НАПН України, ВНЗ «Запорізький національний університет»

Психіатрія, неврологія та медична психологія Psychiatry, Neurology and Medical Psychology Харківський НУ ім. В. Н. Каразіна

Психолінгвістика Psycholinguistics ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Григорія Сковороди»

Психологічний журнал Уманський ДПУ ім. Павла Тичини

Психологічні студії Psychology Studios Волинський НУ ім. Лесі Українки

Психологічний часопис Psychological journal Journal psychologique Інститут психології ім. Г. С. Костюка, Асоціація з підтримки науки та інновацій

Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи Уманський державний педагогічний університет ім. Павла Тичини

Психологічні перспективи Східноєвропейський НУ ім. Лесі Українки,
Інститут соціальної та політичної психології НАПН України

Психологічні травелоги Psychology Travelogs Хмельницький НУ

Психологічне консультування і психотерапія Psychological counseling and psychotherapy Харківський НУ ім. В. Н. Каразіна

Психологія і особистість Полтавський НПУ ім. В. Г. Короленка,
Інститут психології ім. Г. С. Костюка НАПН України

Психологія і суспільство Тернопільський національний економічний
університет

Психологія та соціальна робота Psychology and Social Work Одеський
НУ ім. І. І. Мечникова

Слобожанський науковий вісник. Серія: Психологія Сумський ДПУ
ім. А. С. Макаренка

Соціально-правові студії Social & Legal Studios Львівський державний
університет внутрішніх справ

**Теоретичні і прикладні проблеми психології та соціальної
роботи** Східноукраїнський НУ ім. Володимира Даля

**Теорія і практика управління соціальними системами Practice of
Social Systems Management** Харківський НПУ ім. Г. С. Сковороди та ін.

Український психологічний журнал Київський НУ ім. Тараса
Шевченка

Юридична психологія Legal Psychology Національна академія
внутрішніх справ МВС України

ОРІЄНТОВАНА ТЕМАТИКА КУРСОВИХ РОБІТ

**з освітнього компоненту «Клінічна психологія з курсовою роботою»
для ОП Психологія. Клінічна психологія**

1. Актуальні питання діагностики та терапії депресії у підлітків
2. Особливості психокорекційної роботи клінічного психолога з психосоматичними пацієнтами з хронічними болями
3. Профілактика неврозів пов'язаних з акцентуаціями характеру як чинник подолання дезадаптації підлітків
4. Психологічні детермінанти реабілітаційного потенціалу осіб з інвалідизуючими захворюваннями
5. Психологічні засади формування ціннісного ставлення старшокласників до психічного здоров'я засобами стрес-менеджменту
6. Профілактика і корекція синдрому емоційного вигорання в професійній діяльності медичних працівників
7. Психологічний супровід процесу соціально-психологічної адаптації студентів з особливими освітніми потребами до умов освітнього простору ЗВО
8. Психологічний супровід людей із посттравматичним стресовим розладом (ПТСР)
9. Клініко-психологічні аспекти порушень харчової поведінки.
10. Клініко-психологічні аспекти формування залежної поведінки у жінок.
11. Метакогнітивні регуляції у осіб, залежних від психоактивних речовин.
12. Метакогнітивні процеси хворих з тривожними розладами.
13. Психологічна підтримка онкопацієнтів та їхніх сімей
14. Використання майндфулнес-терапії в роботі з пацієнтами, що мають тривожні розлади.
15. Вплив психотерапії на якість життя пацієнтів із хронічним болем.
16. Особливості психотерапевтичної роботи з людьми із шизофренією.
17. Психологічні особливості прояву комп'ютерної адикції
18. Стигматизація хворих із залежністю від ПАР.
19. Психологічні особливості агресії і самосвідомості у дітей і підлітків з суїцидальним ризиком.
20. Розлади адаптації у військових та ветеранів: психологічна допомога та реабілітація.
21. Нейропсихологічні особливості молодших школярів з труднощами навчання.
22. Професійна деформація і проблема травматизації особистості.
23. Особливості емоційного інтелекту у дітей з явищами ЗПР.
24. Психологічні особливості діагностики соціальної поведінки у

дітей з відхиленнями в розвитку.

25. Психологічні підходи до дослідження внутрішньої картини хвороби при психосоматичних захворюваннях.

26. Психосоматичні розлади у пацієнтів: огляд психологічних підходів до лікування та супроводу.

27. Психологічні особливості підлітків з розладами поведінки.

28. Психологічні особливості підлітків з емоційними розладами.

29. Вивчення зв'язку між тривожними розладами та рівнем самооцінки.

30. Психологічна допомога при втраті близьких: підходи до роботи з горем

31. Психологічна підтримка дітей із розладами аутистичного спектра: методи і підходи

32. Особливості діагностики та терапії психосоматичних розладів у пацієнтів із серцево-судинними захворюваннями

33. Роль мотивації в успішності психотерапевтичної роботи з пацієнтами, що мають депресивні розлади

34. Психологічна допомога при розладах харчової поведінки у підлітків

35. Вплив травматичного досвіду на розвиток особистості в дитячому віці

36. Використання арт-терапії у лікуванні емоційних розладів

37. Роль психоедукації в запобіганні професійному вигоранню медичних працівників

38. Особливості взаємозв'язку між самостигмою і рівнем соціальної підтримки у людей з депресивними розладами

39. Вивчення емоційного вигорання у працівників допоміжних професій (медики, психологи, соціальні працівники)

40. Зв'язок між стилем батьківського виховання та розвитком тривожних розладів у дітей

41. Особливості розвитку емоційного інтелекту у підлітків із психічними розладами

42. Психологічні стратегії зменшення тривожності у хворих на хронічні захворювання

43. Психологічні наслідки та терапевтичні підходи до осіб, які пережили насильство

44. Вплив психосоціальної підтримки на психічне здоров'я підлітків, які пережили травматичний досвід

45. Психологічні особливості та методи підтримки пацієнтів із соматоформними розладами

46. Діагностика та лікування obsесивно-компульсивного розладу у підлітків: клінічний підхід

47. Психологічні особливості поведінки та допомоги людям із суїцидальними тенденціями

48. Роль сім'ї в реабілітації пацієнтів з посттравматичним стресовим

розладом

49. Особливості психологічного супроводу пацієнтів із генералізованим тривожним розладом

50. Вплив депресивних розладів на когнітивні функції у дорослих пацієнтів: оцінка та терапевтичні підходи

**з освітнього компоненту «Психологічна служба з курсовою роботою» для
ОП Психологія. Психологічне консультування**

1. Вплив тривожності на рівень самооцінки особистості в юнацькому віці.

2. Психологічні особливості самооцінки та рівня домагань у молодшому шкільному віці.

3. Прояви стресів та шляхи їх подолання у молодших школярів.

4. Вплив темпераменту та інтелектуальної лабільності підлітків на успішність у навчальній діяльності.

5. Психологічні особливості суб'єктивного переживання щастя старшокласників.

6. Психологічний аналіз уявлень про кохання у сучасних старшокласників.

7. Шкільні конфлікти та особливості їх вирішення.

8. Особливості проявів кібербулінгу та його профілактика у шкільному середовищі.

9. Діагностика особливостей ціннісних орієнтацій старших підлітків.

10. Лихослів'я у шкільному середовищі та засоби профілактики.

11. Особливості взаємозв'язку тривожності та сором'язливості у підлітковому віці.

12. Психологічні особливості пам'яті та її розвиток у школярів.

13. Психологічні особливості розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів.

14. Розвиток обдарованості у молодшому шкільному віці засобами арт-терапії

15. Психологічна профілактика проявів вербального та фізичного булінгу підлітків у шкільному середовищі

16. Психологічні особливості емоційного самопочуття підлітків в групі однолітків

17. Психологічні закономірності розвитку особистісної креативності в юнацькому віці

18. Психологічні особливості стресостійкості студентів на етапі адаптації до навчання у ЗВО

19. Психологічний супровід підлітків з агресивною поведінкою в діяльності практичного психолога

20. Психологічні особливості групових цінностей студентської молоді в освітньому середовищі ЗВО
21. Уявлення про розподіл сімейних ролей як передумова сімейних конфліктів молодого подружжя
22. Психологічні особливості розвитку стресостійкості особистості дітей внутрішньо переміщених осіб
23. Формування мотивації до навчання молодших школярів засобами арт-терапії
24. Гендерні особливості самоактуалізації особистості старшокласників
25. Психологічний супровід родин учасників бойових дій в процесі адаптації до умов мирного життя
26. Психологія взаємовідносин молодших школярів зі значущими дорослими та однолітками
27. Психологічні особливості адаптації внутрішньо переселених осіб у постконфліктних ситуаціях
28. Підвищення працездатності співробітників засобами практичної психології
29. Психологічні особливості розвитку творчого мислення молодших школярів
30. Особливості впливу соціальних умов на структуру темпераменту у підлітковому віці.
31. Розвиток доброзичливих міжособистісних стосунків у підлітків засобами арт-терапії
32. Психологічні особливості сучасної сім'ї: діагностика та методи надання психологічної допомоги
33. Психологічні особливості прояву агресивної поведінки старшокласників в учнівському колективі
34. Вплив ціннісних орієнтацій студентів на їх професійне самовизначення
35. Розвиток обдарованості у молодшому шкільному віці засобами арт-терапії
36. Особливості розвитку почуття самотності студентів у процесі навчання в університеті
37. Особливості статевої ідентифікації юнаків.
38. Гендерні особливості поведінки особистості в управлінській діяльності
39. Психологічні особливості розподілу ролей у молодого подружжя.
40. Особливості ставлення до брехні сучасних школярів
41. Асертивність особистості як важлива властивість для вирішення конфліктних ситуацій

42. Емоційний інтелект як чинник соціально-психологічної адаптації особистості

43. Вплив розлучення батьків на особистісний розвиток дитини.

44. Особливості ставлення молоді до маніпуляції в рекламі.

45. Булінг в шкільному колективі: критерії прояву та напрями профілактики.

46. Психологічні особливості схильності до віктимної поведінки в юнацькому віці

47. Критичне мислення як чинник розвитку креативності особистості.

48. Самооцінка як критерій психологічної безпеки студентської молоді.

49. Вплив індивідуально-типологічних характеристик особистості на вибір домашньої тварини.

50. Вплив мотивації до служби в армії на соціально-психологічну адаптацію військовослужбовця.

з освітнього компоненту «Експериментальна психологія з практикумом та курсовою роботою»

для ОП Психологія. Психологічне консультування та ОП Психологія.

Клінічна психологія

1. Вивчення впливу медіа-контенту на рівень агресії у підлітків
2. Вивчення впливу тривоги на прийняття ризикованих рішень.
3. Вивчення гендерних відмінностей у сприйнятті ризику.
4. Вивчення зв'язку між синестезією і когнітивними здібностями.
5. Вивчення когнітивного навантаження в умовах багатозадачності.
6. Вплив вікових змін на здатність до креативного мислення.
7. Вплив експериментального дизайну на валідність результатів дослідження.
8. Вплив емоційного стану на процеси навчання.
9. Вплив медіа на формування суспільної думки.
10. Вплив соціальних мереж на суб'єктивне відчуття щастя.
11. Вплив стресу на когнітивні функції: експериментальне дослідження.
12. Вплив фізичної активності на короткострокову пам'ять.
13. Вплив цифрових технологій на пам'ять і увагу.
14. Дослідження впливу настрою на креативність.
15. Дослідження ефекту «фреймінгу» на ухвалення рішень
16. Дослідження ефекту обмеження сну на когнітивну продуктивність
17. Дослідження зв'язку між самооцінкою та рівнем емпатії.
18. Дослідження феномену "ефекту свідка" у критичних ситуаціях.
19. Дослідження феномену пам'яті на емоційно забарвлені події.
20. Експериментальне вивчення зв'язку між фізичною активністю і

настроєм.

21. Експериментальне дослідження адаптації до умов ізоляції.

22. Етика в експериментальній психології: ключові аспекти та сучасні проблеми.

23. Ефект когнітивних тренувань на розвиток робочої пам'яті.

24. Ефект когнітивного упередження в умовах стресових ситуацій.

25. Ефект мислення з перспективою майбутнього на прийняття рішень.

26. Ефекти індивідуальних відмінностей на схильність до ризику.

27. Ефекти навчання на основі винагороди на прийняття рішень.

28. Ефекти наслідування поведінки в умовах соціальної взаємодії.

29. Залежність швидкості реакції від рівня тривожності.

30. Історичний розвиток методів експериментальної психології.

31. Методи вивчення робочої пам'яті: експериментальні підходи.

32. Моделі уваги: огляд та порівняльний аналіз основних підходів.

33. Мотиваційні теорії в експериментальній психології.

34. Мотиваційні чинники розвитку креативного мислення.

35. Основи інтерпретації поведінкових даних у когнітивній психології.

36. Основи планування експерименту: експериментальні та контрольні групи.

37. Оцінка надійності та валідності експериментальних методів у психології.

38. Порівняльний аналіз методів контролю за змінними у психологічних експериментах.

39. Психофізіологічні аспекти емоційного збудження.

40. Роль соціальних стереотипів у формуванні міжособистісних установок.

41. Роль соціальної підтримки у подоланні стресу.

42. Роль статистичних методів у дослідженнях експериментальної психології.

43. Теорія гіпотез та її значення в плануванні експерименту.

44. Теорія сприйняття: підходи до експериментального дослідження.

45. Теорії і методи дослідження психофізичних процесів у мовленні.

46. Використання Eye-Tracking у дослідженнях когнітивних процесів.

47. Методи та результати дослідження нейрокогнітивних механізмів візуальної уваги.

48. Вплив хронічного стресу на когнітивні здібності: експериментальні дані.

49. Порівняння ефективності різних експериментальних методів у психології розвитку.

50. Дослідження зв'язку між когнітивною гнучкістю та рівнем тривожності.

з освітнього компоненту «Психологічне консультування з курсовою роботою»

1. Роль психолога в кризовому консультуванні.
2. Особливості кризового онлайн-консультування
3. Профілактика зловживання психоактивними речовинами і залежної поведінки.
4. Терапевтичний альянс у консультуванні.
5. Використання когнітивно-поведінкової терапії в консультуванні.
6. Роль емоційного інтелекту у психологічному консультуванні
7. Стрес-менеджмент у психологічному консультуванні
8. Етичні аспекти психологічного консультування
9. Вплив культурних чинників на психологічне консультування
10. Арт-терапія як метод психологічного консультування
11. Вплив соціальних мереж на психічне здоров'я
12. Психологічне консультування для людей з інвалідністю
13. Консультування для людей з депресією
14. Консультування при PTSD (посттравматичний стресовий розлад)
15. Консультування для людей з депресією
16. Психологічне консультування підлітків у кризових ситуаціях
17. Використання психологічних тестів у консультуванні
18. Психологічне консультування для жертв насильства
19. Вплив психологічного консультування на самопочуття клієнтів
20. Емоційні травми і їх вплив на особистість
21. Психологічне консультування у кризових ситуаціях
22. Психологічна допомога у адаптації до змін
23. Когнітивно-поведінкова терапія і її застосування в консультуванні
24. Психологічне консультування для людей похилого віку
25. Психологічне консультування при аддикціях
26. Вплив сімейного середовища на психічне здоров'я дітей
27. Використання технік усвідомленості в консультуванні
28. Дослідження результативності онлайн-консультування
29. Роль позитивної психології в психологічному консультуванні
30. Психологічне консультування при кризі ідентичності
31. Проблеми довіри в консультуванні
32. Супервізія в психологічному консультуванні
33. Психологічне консультування з проблем самотності.
34. Психологічне консультування підлітків.
35. Психологічне консультування з проблем переживання розставання з партнером.
36. Порівняльний аналіз застосування різних теоретичних концепцій у практиці психологічного консультування.
37. Психологічне консультування з проблем, пов'язаних з суїцидальною поведінкою.
38. Особливості телефонного психологічного консультування.

- 39.Психологічне консультування клієнтів, які переживають горе.
- 40.Зміст і організація консультування з приводу подружніх проблем.
- 41.Особливості консультування клієнта, що переживає кризу.
- 42.Психологічне консультування з проблем, пов'язаних з аддиктивною поведінкою.
- 43.Психологічне консультування людей з обмеженими можливостями.
- 44.Психологічне консультування мігрантів.
- 45.Психологічний супровід і консультування сім'ї.
- 46.Психологічне консультування з проблем, що виникають у обдарованих дітей.
- 47.Психологічне консультування батьків, що мають дітей з обмеженими можливостями.
- 48.Психологічне консультування внутрішньо переміщених осіб
- 49.Супервізія: види і форми, які сприяють професійному розвитку консультанта.
- 50.Причини виникнення сімейних і подружніх конфліктів.

ДОДАТОК Д

ПРИКЛАД ОФОРМЛЕННЯ ТИТУЛЬНОГО АРКУШУ
МЕЛІТОПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО
Факультет фізичної культури і спорту та психології
Кафедра психології

КУРСОВА РОБОТА
з (назва освітнього компонента)

на тему: «Особливості прояву вольових якостей дітей молодшого шкільного віку»

здобувача вищої освіти
групи ____
спеціальності 053 Психологія
Коломєєць Лариси Юріївни

Керівник: канд психол. наук,
доцент Остополець І.Ю.

Національна шкала ____
Кількість балів ____
Оцінка ECTS ____

Члени комісії

_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)
_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)
_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)

Запоріжжя – 2024 рік

**ПРИКЛАД ЗМІСТУ КУРСОВОЇ РОБОТИ
ЗМІСТ**

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ	
ПРОБЛЕМИ ПОЧУТТЯ РЕВНОЩІВ В ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ.....	5
1.1. Аналіз поняття ревнощів у психологічній літературі	5
1.2. Психологічна характеристика юнацького віку.....	9
1.3. Внутрішньоособистісний конфлікт як особистісна детермінанта виникнення почуття ревнощів в юнацькому віці.....	12
 РОЗДІЛ ІІ. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЧУТТЯ РЕВНОЩІВ В ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ.....	
2.1. Методи та завдання експериментального дослідження.....	17
2.2. Аналіз результатів дослідження ревнощів в юнацькому віці.....	19
ВИСНОВКИ.....	28
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	29
ДОДАТКИ	

ДОДАТОК Ж

ПРАВИЛА ОФОРМЛЕННЯ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Зразки оформлення бібліографічного опису у списку використаних джерел у курсовій роботі з урахуванням Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015

Книги: Один автор	1. Бичківський О. О. Міжнародне приватне право : конспект лекцій. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 82 с. 2. Бондаренко В. Г. Немеркнуча слава новітніх запорожців: історія Українського Вільного козацтва на Запоріжжі (1917-1920 рр.). Запоріжжя, 2017. 113 с. 3. Бондаренко В. Г. Український вільнокозацький рух в Україні та на еміграції (1919-1993 рр.) : монографія. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 600 с. 4. Вагіна О. М. Політична етика : навч.-метод. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 102 с. 5. Верлос Н. В. Конституційне право зарубіжних країн : курс лекцій. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 145 с. 6. Горбунова А. В. Управління економічною захищеністю підприємства: теорія і методологія : монографія. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 240 с. 7. Гурська Л. І. Релігієзнавство : навч. посіб. 2-ге вид., перероб. та доп. Київ : ЦУЛ, 2016. 172 с. 8. Дробот О. В. Професійна свідомість керівника : навч. посіб. Київ : Талком, 2016. 340 с.
Два автори	1. Аванесова Н. Е., Марченко О. В. Стратегічне управління підприємством та сучасним містом: теоретико-методичні засади : монографія. Харків : Щедра садиба плюс, 2015. 196 с. 2. Батракова Т. І., Калюжна Ю. В. Банківські операції : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 130 с. 3. Білобровко Т. І., Кожуховська Л. П. Філософія науки й управління освітою : навч.-метод. посіб. Переяслав-Хмельницький, 2015. 166 с. 4. Богма О. С., Кисильова І. Ю. Фінанси : конспект лекцій. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 102 с. 5. Горошкова Л. А., Волков В. П. Виробничий менеджмент : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 131 с. 6. Гура О. І., Гура Т. Є. Психологія управління соціальною організацією : навч. посіб. 2-ге вид., доп. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. 212 с.
	1. Аніловська Г. Я., Марушко Н. С., Стоколоса Т. М. Інформаційні системи і технології у фінансах : навч. посіб. Львів : Магнолія 2006, 2015. 312 с.

Три автори	2. Городовенко В. В., Макаренков О. Л., Сантос М. М. Судові та правоохоронні органи України : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 206 с. 3. Кузнецов М. А., Фоменко К. І., Кузнецов О. І. Психічні стани студентів у процесі навчально-пізнавальної діяльності : монографія. Харків : ХНПУ, 2015. 338 с. 4. Якобчук В. П., Богоявленська Ю. В., Тищенко С. В. Історія економіки та економічної думки : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2015. 476 с.
Чотири і більше авторів	1. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України : станом на 10 жовт. 2016 р. / К.І.Беліков та ін. ; за заг. ред. О. М. Литвинова. Київ : ЦУЛ, 2016. 528 с. 2. Бікулов Д. Т, Чкан А. С., Олійник О. М., Маркова С.В. Менеджмент : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 360 с. 3. Операційне числення : навч. посіб. / С. М. Гребенюк та ін. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 88 с. 4. Основи охорони праці : підручник / О. І. Запорожець та ін. 2-ге вид. Київ : ЦУЛ, 2016. 264 с. 5. Клименко М. І., Панасенко Є. В., Стреляєв Ю. М., Ткаченко І. Г. Варіаційне числення та методи оптимізації : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 84 с.
Автор(и) та редактор(и)/упорядники	1. Березенко В. В. PR як сфера наукового знання : монографія / за заг. наук. ред. В. М. Манакіна. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 362 с. 2. Бутко М. П., Неживенко А. П., Пепа Т. В. Економічна психологія : навч. посіб. / за ред. М. П. Бутко. Київ : ЦУЛ, 2016. 232 с. 3. Дахно І. І., Алієва-Барановська В.М. Право інтелектуальної власності : навч. посіб. / за ред. І.І.Дахна. Київ : ЦУЛ, 2015. 560 с.
Без автора	1. 25 років економічному факультету: історія та сьогодення (1991-2016) : ювіл. вип. / під заг. ред. А.В.Череп. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 330 с. 2. Криміналістика : конспект лекцій / за заг. ред. В.І.Галана ; уклад. Ж. В. Удовенко. Київ : ЦУЛ, 2016. 320 с. 3. Миротворення в умовах гібридної війни в Україні : монографія / за ред. М. А. Лепського. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2017. 172 с. 4. Міжнародні економічні відносини : навч. посіб. / за ред.: С. О. Якубовського, Ю. О. Ніколаєва. Одеса : ОНУ, 2015. 306 с. 5. Науково-практичний коментар Бюджетного кодексу

	України / за заг. ред. Т. А. Латковської. Київ : ЦУЛ, 2017. 176 с. 6. Службове право: витоки, сучасність та перспективи розвитку / за ред.: Т. О. Коломєць, В. К. Колпакова. Запоріжжя, 2017. 328 с. 7. Сучасне суспільство: філософсько-правове дослідження актуальних проблем : монографія / за ред. О. Г. Данильяна. Харків : Право, 2016. 488 с. 8. Адміністративно-правова освіта у персоналіях : довід. / за заг. ред.: Т. О. Коломєць, В. К. Колпакова. Київ : Ін Юре, 2015. 352 с. 9. Підготовка докторів філософії (PhD) в умовах реформування вищої освіти : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 5-6 жовт. 2017 р. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 216 с. 10. Країни пострадянського простору: виклики модернізації : зб. наук. пр. / редкол.: П. М. Рудяков (відп. ред.) та ін. Київ : Ін-т всесвітньої історії НАН України, 2016. 306 с. 11. Антологія української літературно-критичної думки першої половини ХХ століття / упоряд. В. Агеєва. Київ : Смолоскип, 2016. 904 с.
Багатотомні видання	1. Енциклопедія Сучасної України / редкол.: І. М. Дзюба та ін. Київ : САМ, 2016. Т. 17. 712 с. 2. Правова система України: історія, стан та перспективи : у 5 т. / Акад. прав. наук України. Харків : Право, 2019. Т. 2 : Конституційні засади правової системи України і проблеми її вдосконалення / заг. ред. Ю. П. Битяк. 576 с.
Автореферати дисертацій	1. Гнатенко Н. Г. Групи інтересів у Верховній Раді України: сутність і роль у формуванні державної політики : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02. Київ, 2017. 20 с. 2. Кулініч О. О. Право людини і громадянина на освіту в Україні та конституційно-правовий механізм його реалізації : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Маріуполь, 2015. 20 с.
Дисертації	1. Авдєєва О. С. Міжконфесійні відносини у Північному Приазов'ї (кінець XVIII - початок ХХ ст.) : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / Запорізький національний університет. Запоріжжя, 2016. 301 с. 2. Левчук С. А. Матриці Гріна рівнянь і систем еліптичного типу для дослідження статичного деформування складених тіл : дис. ... канд. фіз.-мат. наук

	: 01.02.04. Запоріжжя, 2002. 150 с. 3. Вініченко О. М. Система динамічного контролю соціально-економічного розвитку промислового підприємства : дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.04. Дніпро, 2017. 424 с.
Законодавчі та нормативні документи	1. Конституція України : офіц. текст. Київ : КМ, 2013. 96 с. 2. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Голос України. 2017. 27 верес. (№ 178-179). С. 10–22. 3. Повітряний кодекс України : Закон України від 19.05.2011 р. № 3393-VI. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 48-49. Ст. 536. 4. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. Дата оновлення: 28.09.2017. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18 (дата звернення: 15.11.2017). 5. Деякі питання стипендіального забезпечення : Постанова Кабінету Міністрів України від 28.12.2016 р. № 1050. Офіційний вісник України. 2017. № 4. С. 530–543. 6. Про Концепцію вдосконалення інформування громадськості з питань євроатлантичної інтеграції України на 2017-2020 роки : Указ Президента України від 21.02.2017 р. № 43/2017. Урядовий кур'єр. 2017. 23 лют. (№ 35). С. 10. 7. Про затвердження Вимог до оформлення дисертації : наказ Міністерства освіти і науки від 12.01.2017 р. № 40. Офіційний вісник України. 2017. № 20. С. 136–141. 8. Інструкція щодо заповнення особової картки державного службовця : затв. наказом Нац. агентства України з питань Держ. служби від 05.08.2016 р. № 156. Баланс-бюджет. 2016. 19 верес. (№ 38). С. 15–16.
Каталоги	1. Горницкая И. П. Каталог растений для работ по фитодизайну / Донец. ботан. сад НАН Украины. Донецк : Лебедь, 2005. 228 с. 2. Історико-правова спадщина України : кат. вист. / Харків. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка; уклад.: Л. І. Романова, О. В. Земляніщина. Харків, 1996. 64 с. 3. Пам'ятки історії та мистецтва Львівської області : кат.-довід. / авт.-упоряд.: М. Зобків та ін. ; Упр. культури Львів. облдержадмін., Львів. іст. музей. Львів : Новий час, 2003. 160 с.
	1. Боротьба з корупцією: нагальна проблема сучасності : бібліогр. покажч. Вип. 2 / уклад.: О. В. Левчук, відп. за

Бібліографічні показчики	вип. Н. М. Чала ; Запорізький національний університет. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 60 с. 2. Микола Лукаш : біобібліогр. покажч. / уклад. В. Савчин. Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2003. 356 с. (Українська біобібліографія ; ч. 10). 3. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича в незалежній Україні : бібліогр. покажч. / уклад.: Н. М. Загородна та ін.; наук. ред. Т. В. Марусик; відп. за вип. М. Б. Зушман. Чернівці : Чернівецький національний університет, 2015. 512 с. (До 140-річчя від дня заснування). 4. Лисодєд О. В. Бібліографічний довідник з кримінології (1992-2002) / ред. О. Г. Кальман. Харків : Одісей, 2003. 128 с. 5. Яценко О. М., Любовець Н. І. Українські персональні бібліографічні показчики (1856-2013). Київ : Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського, 2015. 472 с. (Джерела української біографістики ; вип. 3).
ЧАСТИНА ВИДАННЯ: МАТЕРІАЛІВ КОНФЕРЕНЦІЙ (ТЕЗИ, ДОПОВІДІ)	1. Антонович М. Жертви геноцидів першої половини ХХ століття: порівняльно-правовий аналіз. Голодомор 1932-1933 років: втрати української нації : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 4 жовт. 2016 р. Київ, 2017. С. 133–136. 2. Анциперова І. І. Історико-правовий аспект акту про бюджет. Дослідження проблем права в Україні очима молодих вчених : тези доп. всеукр. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 24 квіт. 2014 р.). Запоріжжя, 2014. С.134–137. 3. Микитів Г. В., Кондратенко Ю. Позатекстові елементи як засіб формування медіакультури читачів науково-популярних журналів. Актуальні проблеми медіаосвіти в Україні та світі : зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 3-4 берез. 2016 р. Запоріжжя, 2016. С. 50–53. 4. Соколова Ю. Особливості впровадження проблемного навчання хімії в старшій профільній школі. Актуальні проблеми та перспективи розвитку медичних, фармацевтичних та природничих наук : матеріали III регіон. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 29 листоп. 2014 р. Запоріжжя, 2014. С. 211–212.
ЧАСТИНА ВИДАННЯ:	1. Кучеренко І. М. Право державної власності. Великий енциклопедичний юридичний словник / ред. Ю.С.Шемшученко. Київ, 2007. С. 673. 2. Пирожкова Ю. В. Благодійна організація.

СЛОВНИКИ ТА ЕНЦИКЛОПЕДІЇ	Адміністративне право України : словник термінів / за ред.: Т. О. Коломєць, В. К. Колпакова. Київ, 2014. С.54–55. 3. Сірій М. І. Судова влада. Юридична енциклопедія. Київ, 2003. Т. 5. С. 699.
ЧАСТИНА ВИДАННЯ: СТАТТІ В ЖУРНАЛАХ, ГАЗЕТАХ	1. Коломєць Т. О. Оцінні поняття в адміністративному законодавстві України: реалії та перспективи формулювання їх застосування. Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки. Запоріжжя, 2017. № 1. С. 36–46. 2. Левчук С. А., Хмельницький А. А. Дослідження статичного деформування складених циліндричних оболонок за допомогою матриць типу Гріна. Вісник Запорізького національного університету. Фізико-математичні науки. Запоріжжя, 2015. № 3. С. 153–159. 3. Левчук С. А., Рак Л. О., Хмельницький А. А. Моделювання статичного деформування складеної конструкції з двох пластин за допомогою матриць типу Гріна. Проблеми обчислювальної механіки і міцності конструкцій. Дніпропетровськ, 2012. Вип. 19. С. 212–218. 4. Тарасов О. В. Міжнародна правосуб'єктність людини в практиці Нюрнберзького трибуналу. Проблеми законності. Харків, 2011. Вип. 115. С. 200–206.
Електронні ресурси	1. Влада очима історії : фотовиставка. URL: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/photogallery/gallery?galleryId=15725757& (дата звернення: 15.11.2017). 2. Шарая А. А. Принципи державної служби за законодавством України. Юридичний науковий електронний журнал. 2017. № 5. С. 115–118. URL: http://lsey.org.ua/5_2017/32.pdf. 3. Ганзенко О. О. Основні напрями подолання правового нігілізму в Україні. Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки. Запоріжжя, 2015. № 3. – С. 20–27. URL: http://ebooks.znu.edu.ua/files/Fakhovivydannya/vznu/juridichni/VestUr2015v3/5.pdf. (дата звернення: 15.11.2017). 4. Яцків Я. С., Маліцький Б. А., Бублик С. Г. Трансформація наукової системи України протягом 90-х років XX століття: період переходу до ринку. Наука та інновації. 2016. Т. 12, № 6. С. 6–14. DOI: https://doi.org/10.15407/scin12.06.006.